

אלגברה לינארית 2 – סיכומי הרצאות של ד"ר אלכס אייזנברג

ערכים עצמיים ווקטורים עצמיים של מטריצות והעתקות לינאריות

הגדרה: תהי $A \in Mn(F)$ אם $v \in F^n$ שונה מאפס וקיים סקאלר $\lambda \in F$ כך ש: $Av = \lambda v$ אנו אומרים ש λ הוא ערך עצמי (אופייני) של A ו v וקטור עצמי השייך ל λ

טענה: תהי $A \in Mn(F)$ אם v וקטור עצמי של A השייך ל λ אזי αv גם וקטור עצמי של A השייך ל λ .

הוכחה: נתון $Av = \lambda v$ לכן גם $\alpha v \neq 0$ וגם $A(\alpha v) = \alpha(Av) = \alpha \lambda v$

טענה: תהי $A \in Mn(F)$, λ הוא ערך עצמי של A אמ"מ $\det(\lambda I - A) = 0$

הוכחה:

א. נסמן $B = (\lambda I - A)$ נניח ש λ הוא ערך עצמי של A אז קיים $v \in F^n$ שונה מאפס כך ש $Av = \lambda v$ ולכן $Bv = (\lambda I - A)v = \lambda v - Av = 0$ כלומר B סינגולרית ולכן $\det B = 0$.
 ב. נניח $\det B = 0$ אזי B סינגולרית דהיינו קיים $v \in F^n$ כך ש $Bv = 0$ אבל $B = (\lambda I - A)$ ולכן $\lambda v = Av$ ולכן $\lambda I v = Av \Rightarrow (\lambda I - A)v = 0$ כנדרש.

הגדרה: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית כאשר V מ"ו מעל שדה F . אם עבור $v \in V$ השונה מ-0, קיים סקאלר $\lambda \in F$ כך ש $T(v) = \lambda(v)$ אנו אומרים ש λ הוא ע"ע של ההעתקה ו v הוא וקטור עצמי של T השייך ל λ .
הערה: תהי $A \in Mn(F)$ תמיד ניתן להגדיר העתקה לינארית $T_A: F^n \rightarrow F^n$ על ידי הנוסחה הבאה $T_A(v) = Av$ לכל $v \in F^n$ ואזי כל ערך עצמי וכל וקטור עצמי של A הם בעצם ערכים עצמיים ווקטורים עצמיים של ההעתקה.

משפט: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית כאשר V הוא מ"ו ממימד סופי מעל F . יהי $\Gamma = (V_1, V_2, \dots, V_n)$ בסיס של V המורכב כולו מוקטורים עצמיים של T (ז"א $T(V_i) = \lambda_i V_i$) אזי המטריצה המתאימה להעתקה T ביחס לבסיס זה היא אלכסונית, יתירה מזאת היא בעלת הצורה:

$$A = \begin{pmatrix} \lambda_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda_2 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & \lambda_n \end{pmatrix}$$

הוכחה: אם $A = \begin{pmatrix} a_{11} & \dots & a_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & \dots & a_{nn} \end{pmatrix}$ מטריצה של T ביחס לבסיס Γ אזי לפי הגדרה:

$$T(v_j) = \sum_{i=1}^n a_{ij} v_i \quad \text{לכל } 1 \leq j \leq n \text{ . לכן:}$$

$$a_{1j} v_1 + a_{2j} v_2 + \dots + a_{(j-1)j} v_{j-1} + a_{jj} v_j + a_{(j+1)j} v_{j+1} + \dots + a_{nj} v_n = \lambda_j v_j$$

נעביר אגפים :

$$a_{1j}v_1 + a_{2j}v_2 + \dots + a_{(j-1)j}v_{j-1} + (a_{jj} - \lambda_j)v_j + a_{(j+1)j}v_{j+1} + \dots + a_{nj}v_n = 0$$

לכן כל המקדמים הם אפסים כי Γ בסיס ולכן כאשר $i \neq j$ אזי $a_{ij} = 0$ וכאשר $i = j$ אזי $a_{ij} = \lambda_j$ כנדרש.

למה : יהי V מרחב לינארי $T: V \rightarrow V$ ו $V_1, V_2, \dots, V_k$ וקטורים עצמיים של T , (ז"א $(T(V_i) = \lambda_i V_i)$ לכל $1 \leq i \leq k$ ו λ_i שונים זה מזה לכל $1 \leq i \leq k$ אזי $V_1, V_2, \dots, V_k$ בלתי תלויים לינארית).

הוכחה : נוכיח באינדוקציה לפי $k \geq 1$

אם $k=1$ אזי כל הקבוצה היא וקטור בודד שונה מאפס וברור שקבוצה זו הנה בת"ל. נניח נכונות הטענה עבור k ונוכיח עבור $k+1$

תהי $v_1, v_2, \dots, v_k, v_{k+1}$ סדרת וקטורים עצמיים של T כך ש $T(v_i) = \lambda_i v_i$ כאשר λ_i שונים זה מזה לכל $1 \leq i \leq k+1$.

לפי הנחת האינדוקציה $v_1, v_2, \dots, v_k$ בת"ל. נרשום את המשוואה.

$$(1) t_1 v_1 + t_2 v_2 + \dots + t_k v_k + t_{k+1} v_{k+1} = 0$$

ונוכיח שהיא מתקיימת רק כאשר כל המקדמים הם אפסים.

אם (1) מתקיימת אז

$$(2) 0 = T \left(\sum_{i=1}^{k+1} t_i v_i \right) = \sum_{i=1}^{k+1} t_i T(v_i) = \sum_{i=1}^{k+1} t_i \lambda_i v_i = t_1 \lambda_1 v_1 + \dots + t_k \lambda_k v_k + t_{k+1} \lambda_{k+1} v_{k+1}$$

נכפיל את שני האגפים של (1) ב λ_{k+1} ונקבל :

$$(3) \lambda_{k+1} t_1 v_1 + \lambda_{k+1} t_2 v_2 + \dots + \lambda_{k+1} t_k v_k + \lambda_{k+1} t_{k+1} v_{k+1} = 0$$

(2) ו(3) נקבל :

$$(4) t_1 (\lambda_1 - \lambda_{k+1}) v_1 + t_2 (\lambda_2 - \lambda_{k+1}) v_2 + \dots + t_k (\lambda_k - \lambda_{k+1}) v_k = 0$$

כלומר $t_i (\lambda_i - \lambda_{k+1}) v_i = 0$ עבור כל $1 \leq i \leq k$ ולכן בהכרח כל $t_i = 0$ נציב את זה ב(1)

ונקבל $t_{k+1} v_{k+1} = 0$ ולכן מכיוון ש $v_{k+1} \neq 0$ כי הוא וקטור עצמי הרי ש $t_{k+1} = 0$ ולכן

בלתי תלויים לינארית כנדרש. $v_1, v_2, \dots, v_k, v_{k+1}$

תוצאה : נניח ש $\dim V = n$ ו $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית.

א. אזי ל T יש לכל היותר n ערכים עצמיים השונים זה מזה.

ב. אם ל T יש n ערכים עצמיים השונים זה מזה אזי קיים בסיס Γ של V

המורכב כולו מוקטורים עצמיים של T . יתירה מזאת המטריצה של T ביחס לבסיס זה היא אלכסונית.

הוכחה :

א. אם ע"ע הם שונים זה מזה אזי $v_1, v_2, \dots, v_n$ ו"ע המתאימים הם בת"ל לפי הלמה,

ובמרחב ממימד n ייתכנו לכל היותר n וקטורים בת"ל

ב. ולכן אם יש n וקטורים כאלו אזי הם בת"ל ולכן הם בסיס של V .

תזכורת: יהיה $\Phi = (V_1, V_2, \dots, V_n)$ בסיס של V ויהי $v \in V$ אזי $v = \sum_{i=1}^n \alpha_i v_i$

נרשום $[v]_\Phi = \begin{pmatrix} \alpha_1 \\ \vdots \\ \alpha_n \end{pmatrix} \in F^n$ וקטור זה נקרא וקטור המקדמים של V ביחס לבסיס Φ .

תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית. ותהי A מטריצה של T ביחס לבסיס Φ אזי $A[v]_\Phi = [T(v)]_\Phi$

טענה: $\lambda \in F$ הוא עי"ע של T אם ורק אם הוא עי"ע של A , יתירה מזאת $v \in V$ הוא וקטור עצמי של T השייך ל λ אם ורק אם $[v]_\Phi \in F^n$ הוא וקטור עצמי של A השייך ל λ .

הוכחה: $\Leftarrow$ אם $T(v) = \lambda(v)$ אזי $v \neq 0$ וגם $[v]_\Phi \neq 0$ לכן $A[v]_\Phi = [T(v)]_\Phi = [\lambda v]_\Phi = \lambda[v]_\Phi$ כלומר λ עי"ע של A וגם $[v]_\Phi$ הוא וקטור עצמי של A .

תזכורת: תהיינה $A, B \in M_n(F)$ אזי אומרים שהם דומות זו לזו אם קיימת מטריצה הפיכה P כך ש $A = P^{-1}BP$. המשמעות היא שהן מייצגות את אותה ההעתקה בבסיסים שונים.

טענה: כל עי"ע של A הוא עי"ע של B ולהפך.

הוכחה: נניח ש $\lambda \in F$ עי"ע של A , ז"א קיים $v \neq 0$ כך ש $Av = \lambda v$ אזי $P^{-1}BPv = \lambda v$, נכפיל את שני האגפים ב P משמאל ונקבל: $BPv = \lambda Pv$ ז"א $B(Pv) = \lambda(Pv)$. וקטור Pv שונה מאפס כי P הפיכה ולכן Pv וקטור עצמי של B ו λ עי"ע של B

תזכורת כפל מטריצות: $A_{n \times n} B_{n \times n} = C_{n \times n}$ וכל איבר זהה ל: $c_{ij} = \sum_{k=1}^n a_{ik} b_{kj}$

נרשום את B לפי עמודות $B = (\bar{b}_1, \bar{b}_2, \dots, \bar{b}_n)$, $\bar{b}_j = \begin{pmatrix} b_{1j} \\ \vdots \\ b_{nj} \end{pmatrix}$ ואז נרשום את נוסחת הכפל $A \cdot \bar{b}_j = \bar{c}_j$ כאשר C_j היא העמודה ה j של C .

מקרה פרטי: $AI = A$ אבל $I = (\bar{e}_1, \bar{e}_2, \dots, \bar{e}_n)$ לכן $A \cdot \bar{e}_j = \bar{a}_j$ ואם A הפיכה אזי $\bar{e}_j = A^{-1} \bar{a}_j$

טענה: תהי $A \in M_n(F)$ ויהי $\Gamma = (V_1, V_2, \dots, V_n)$ בסיס של F^n המורכב כולו

$$P^{-1}AP = \begin{pmatrix} \lambda_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda_2 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & \lambda_n \end{pmatrix} \text{ מוקטורים עצמיים של } A \text{ (ז"א } A(V_i) = \lambda_i V_i \text{)} \text{ אזי}$$

כאשר $P = (V_1, V_2, \dots, V_n)$ כאשר V_i עמודת מקדמים של איברי הבסיס Γ .

הוכחה: העמודות של AP הם בעצם $A \cdot \overline{v_j}$ לכל $1 \leq j \leq n$ ז"א הן $\lambda_j v_j$ כלומר
 $AP = (\lambda_1 v_1, \lambda_2 v_2, \dots, \lambda_n v_n)$ ולכן $P^{-1}AP = (P^{-1}(\lambda_1 v_1), P^{-1}(\lambda_2 v_2), \dots, P^{-1}(\lambda_n v_n))$ ז"א
 העמודות של $P^{-1}AP$ הם מן הצורה $P^{-1}(\lambda_j v_j)$ לכל $1 \leq j \leq n$ אבל $P^{-1}v_j = e_j$ כי v_j
 הנה עמודה של P ולכן נקבל $P^{-1}(\lambda_j v_j) = \lambda_j e_j$ ולכן המטריצה אלכסונית.

הגדרה: אנו אומרים שמטריצה A מן הצורה $n \times n$ ניתנת ללכסון אם קיימת
 מטריצה הפיכה P ומטריצה אלכסונית B כך ש $P^{-1}AP = B$

טענה: $A \in M_n(F)$ ניתנת ללכסון אמ"מ קיים בסיס $\Gamma = (V_1, V_2, \dots, V_n)$ של
 F^n המורכב כולו מוקטורים עצמיים של A . יתירה מזאת, אם קיים בסיס כזה אז

$$B = \begin{pmatrix} \lambda_1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda_2 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & \lambda_n \end{pmatrix} \text{ כאשר } A(V_i) = \lambda_i V_i \text{ לכל } 1 \leq i \leq n. \text{ ו } P = (V_1, V_2, \dots, V_n)$$

הפולינום האופייני

הגדרה: $f(t) = |tI - A|$ נקרא הפולינום האופייני של מטריצה A .

תזכורת פולינומים:

ביטוי פורמלי $f(t) = a_0 + a_1t + a_2t^2 + \dots + a_nt^n$ נקרא פולינום מעל שדה F אם $a_i \in F$ לכל $1 \leq i \leq n$.

מספר m הגדול ביותר עבורו $a_m \neq 0$ נקרא המעלה של פולינום f .
אם כל המקדמים של הפולינום הנם אפסים הוא נקרא פולינום האפס, כאן הדרגה אינה מוגדרת.

אם $f = a_0 \neq 0$ ניתן לזהות עם הסקלר $\deg f = 0, a_0 \in F$

אם $f = a_0 + a_1t$ ביטוי לינארי שהוא פולינום ממעלה 1.

עובדה 1: אם f, g אינם פולינומי אפס אז $\deg(f \cdot g) = \deg f + \deg g$

עובדה 2: אם $\deg f = n, \deg g = m, m < n$ אזי:

$$f(t) + g(t) = (a_0 + b_0) + (a_1 + b_1)t + \dots + (a_m + b_m)t^m + a_{m+1}t^{m+1} + \dots + a_nt^n$$

תזכורת דטרמיננטות:

S_n - קבוצת כל התמורות של $\{1 \dots n\}$ כלומר אם $\sigma \in S_n$ אזי היא

$$\text{sign } \sigma = \begin{cases} 1 - \text{even } \sigma \\ -1 - \text{odd } \sigma \end{cases} \quad \sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & \dots & n \\ \sigma(1) & \sigma(2) & \dots & \sigma(n) \end{pmatrix}$$

אם $A \in M_n(F)$ אזי $\det A = |A| = \sum_{\sigma \in S_n} \text{sign}(\sigma) a_{1\sigma(1)} a_{2\sigma(2)} \dots a_{n\sigma(n)}$

משפט: תהי $A \in M_n(F)$ אזי $f(t) = |tI - A| = \sum_{i=0}^n a_i t^i$ כאשר $a_i \in F$ לכל $1 \leq i \leq n$,

ומתקיים: $a_0 = (-1)^n \det A, a_{n-1} = -\text{tr} A, a_n = 1$ כאשר $\text{tr} A = \sum_{i=1}^n a_{ii}$

תכונות trace: $\text{tr}(A+B) = \text{tr} A + \text{tr} B; \text{tr}(AB) = \text{tr}(BA)$

$$tI - A = \begin{pmatrix} t - a_{11} & \dots & -a_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ -a_{m1} & \dots & t - a_{nn} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} f_{11}(t) & f_{12}(t) & \dots & f_{1n}(t) \\ \vdots & \ddots & \ddots & \vdots \\ f_{n1}(t) & f_{n2}(t) & \dots & f_{nn}(t) \end{pmatrix} \quad \text{הוכחה:}$$

$$\begin{aligned} i \neq j &\Rightarrow f_{ij}(t) = -a_{ij} \\ i = j &\Rightarrow f_{ij}(t) = -a_{ij} + t \end{aligned} \quad \text{כאשר}$$

זאת אומרת $f_A(t) = \det(tI - A) = \sum_{\sigma \in S_n} \text{sign}(\sigma) f_{1\sigma(1)}(t) \dots f_{n\sigma(n)}(t)$

נסמן: $g_\sigma(t) = \text{sign}(\sigma) f_{1\sigma(1)}(t) \dots f_{n\sigma(n)}(t)$

$g_\sigma(t)$ פולינום עם $\deg \leq n$ או פולינום האפס ולכן גם סכום הפולינומים ממעלה

קטנה או שווה ל- n

פולינום $g_\sigma(t)$ הוא פולינום ממעלה n אם ורק אם כל הפולינומים $f_{i\sigma(i)}(t)$ הם ממעלה אחת כלומר $i = \sigma(i)$ אחרת הוא ממעלה אפס או פולינום האפס. ז"א פולינום $g_\sigma(t)$ הוא ממעלה n אם ורק אם $\sigma = id$. לא קיימת $\sigma \in S_n$ כך ש $g_\sigma(t)$ הוא ממעלה $n-1$ מכיוון שתמיד יהיה מספר זוגי של החלפות מקום וע"מ להגיע ל $n-1$ צריך שרק איבר אחד לא ישלח לעצמו ואין תמורה כזו.

$$f_A(t) = g_{\sigma id}(t) + \sum_{\substack{\sigma \in S_n \\ \sigma \neq id}} g_\sigma(t) \leftarrow \deg(g_\sigma(t)) \leq n-2$$

מסקנה: כלומר $\deg f_A(t) = n$

$$g_{\sigma id} = c_0 + c_1 t + c_2 t^2 + \dots + c_{n-1} t^{n-1} + c_n t^n \quad \text{נסמן}$$

$$f_A(t) = a_0 + a_1 t + \dots + a_{n-2} t^{n-2} + a_{n-1} t^{n-1} + a_n t^n \quad \text{אזי}$$

$$a_n = c_n; a_{n-1} = c_{n-1} \quad \text{כאשר}$$

כעת:

$$g_{\sigma id} = f_{11}(t) \cdot f_{22}(t) \cdots f_{nn}(t) = (t - a_{11})(t - a_{22}) \cdots (t - a_{nn}) = c_0 + c_1 t + \dots + c_{n-1} t^{n-1} + c_n t^n$$

ברור מדוע $c_n = 1$ אבל מדוע $c_{n-1} = -trA$?

טענת עזר: אם $(t - \alpha_1)(t - \alpha_2) \cdots (t - \alpha_n) = d_0 + d_1 t + \dots + d_{n-1} t^{n-1} + d_n t^n$ אזי

$$d_{n-1} = -\sum_{i=1}^n \alpha_i \quad \text{(להוכיח באינדוקציה על n)}$$

וזהו בדיוק המקדם של c_{n-1} ולכן $c_{n-1} = -trA$

נותר להוכיח כי $a_0 = (-1)^n \det A$:

$$f_A(t) = a_0 + a_1 t + \dots + a_{n-2} t^{n-2} + a_{n-1} t^{n-1} + a_n t^n$$

$$a_0 = f_A(0) = \sum_{\sigma \in S_n} \text{sign}(\sigma) f_{1\sigma(1)}(0) \cdots f_{n\sigma(n)}(0)$$

אבל ברור שעבור $t=0$ כל פולינום קטן נראה $f_{i\sigma(i)} = -a_{i\sigma(i)}$

ולכן נקבל

$$a_0 = f_A(0) = \sum_{\sigma \in S_n} \text{sign}(\sigma) (-1)^n f_{1\sigma(1)}(0) \cdots f_{n\sigma(n)}(0) = (-1)^n \sum_{\sigma \in S_n} \text{sign}(\sigma) f_{1\sigma(1)}(0) \cdots f_{n\sigma(n)}(0) = (-1)^n \det A$$

טענה: אם A דומה ל B אז $f_A(t) = f_B(t)$

הוכחה: אם A דומה ל B אזי קיימת מטריצה P הפיכה כך ש $B = P^{-1}AP$ ולכן

$$P^{-1}(tI - A)P = P^{-1}tIP - P^{-1}AP = tI - B$$

$$f_B(t) = \det(tI - B) = \det(P^{-1}(tI - A)P) = \det P^{-1} \det(tI - A) \det P = \frac{1}{\det P} f_A(t) \det P = f_A(t)$$

תזכורת:

1. אם f פולינום ממעלה n כך ש $a_n = 1$ אנו אומרים ש f הוא פולינום מתוקן.
2. אם $\alpha \in F$ מקיים $f(\alpha) = 0$ אנו אומרים ש α הוא שורש של f .
3. אם f פולינום ממעלה n אז יש לו לכל היותר n שורשים.
4. יהיו f, g שני פולינומים שאינם פולינומי האפס אזי קיימים שני פולינומים $r(t), d(t)$ כך ש $f(t) = g(t) \cdot d(t) + r(t)$ או $\deg r(t) < \deg g(t)$ או פולינום האפס.

תוצאה: לכל $\alpha \in F$ קיים $u(t)$ כך ש $f(t) = (t - \alpha)u(t) + f(\alpha)$
הוכחה: כאן $g(t) = t - \alpha$ לכן $r(t) = a_0 \in F$ ו"א $f(t) = (t - \alpha)u(t) + a_0$ נציב $t = \alpha$ ונקבל $f(\alpha) = a_0$ כנדרש.

תוצאה 2: $f(t)$ מתחלק בפולינום $g(t) = t - \alpha$ אמ"מ α שורש של f .
המשפט היסודי של האלגברה: אם f פולינום מעל C כך ש $\deg f \geq 1$ אזי קיים $\alpha \in C$ אחד לפחות שהוא שורש של f .

תזכורת: למדנו טענה $\det(\lambda I - A) = 0$ אמ"מ λ הוא עי"ע של A .

מסקנה: $\lambda \in F$ הוא עי"ע של A אמ"מ λ שורש של $f_A(t)$.

הוכחה: נובעת מכך ש $f_A(t) = \det(tI - A)$ וכשנציב את λ נקבל את המשפט.

הפולינום המינימלי

יהי f פולינום $f(t) = \sum_{i=0}^k a_i t^i$; $a_i \in F$; $0 \leq i \leq k$ ותהי $B \in M_n(F)$

$$f(B) = \sum_{i=0}^k a_i B^i = a_0 I + a_1 B + a_2 B^2 + \dots + a_k B^k \quad \text{נגדיר}$$

ברור כי $f(B) \in M_n(F)$

הגדרה: אם $f(B) = 0$ אנו אומרים ש B מאפסת את f .

טענה: תהי $B \in M_n(F)$ אזי קיים פולינום מעל שדה F שאינו פולינום האפס

המתאפס ע"י מטריצה B .

הוכחה: $M_n(F)$ הוא מרחב לינארי מעל שדה f יתירה מזאת $\dim M_n(F) = n^2$ נסמן

$k = n^2$ ונתבונן בסדרת מטריצות $I, B, B^2, \dots, B^k$ בסדרה זו יש $k+1$ מטריצות דהיינו

הן תלויות לינארית ז"א קיימים מקדמים $a_0, a_1, \dots, a_k \in F$ לא כולם אפס כך ש

$$a_0 I + a_1 B + a_2 B^2 + \dots + a_k B^k = 0$$

נגדיר פולינום $f(t) = \sum_{i=0}^k a_i t^i$ אזי הנוסחה האחרונה מקבלת את הצורה שבה $f(B) = 0$

אבל f איננו פולינום האפס.

הגדרה: הפולינום המתוקן ממעלה מינימלית המתאפס ע"י מטריצה A נקרא

הפולינום המינימלי של A .

טענה: הפולינום המינימלי הוא יחיד.

הוכחה: נניח שלמטריצה B יש שני פולינומים מינימליים f, g השונים זה מזה. ברור

ש $k = \deg f = \deg g$ אזי:

$$f(t) = a_0 + a_1 t + a_2 t^2 + \dots + a_{k-1} t^{k-1} + t^k$$

$$g(t) = b_0 + b_1 t + b_2 t^2 + \dots + b_{k-1} t^{k-1} + t^k$$

נתבונן ב $r(t) = f(t) - g(t)$, לפי הנחה $r(t)$ איננו פולינום האפס הוא פולינום ממעלה

$$r(t) = (a_0 - b_0) + (a_1 - b_1)t + (a_2 - b_2)t^2 + \dots + (a_{k-1} - b_{k-1})t^{k-1} : m \leq k-1$$

$$r(t) = c_0 + c_1 t + c_2 t^2 + \dots + c_{m-1} t^{m-1} + c_m t^m : \text{כמו כן נרשום} : r(B) = f(B) - g(B) = 0$$

כאשר $m \leq k-1; c_m \neq 0$.

$$\text{ונקבל } r_1(t) = c_m \left(\frac{c_0}{c_m} + \frac{c_1}{c_m} t + \frac{c_2}{c_m} t^2 + \dots + \frac{c_{m-1}}{c_m} t^{m-1} + t^m \right) = c_m r_1(t)$$

$r_1(B) = 0$ בסתירה למינימליות של f, g ולכן f, g לא יכולים להיות שונים זה מזה.

מעבר בסיסים

נניח כי W, V שני מרחבים לינאריים מעל F $T: V \rightarrow W$ העתקה לינארית. יהי Γ, Γ' שני בסיסים של V ו Φ, Φ' בסיסים של W . סימנו $A = [T]_{\Phi}^{\Gamma}$ בתור מטריצת ההעתקה ביחס לבסיסים Φ, Γ

$I_v: V \rightarrow V$ כך ש $I_v(v) = v$ לכל $v \in V$ נקראת העתקת הזהות ב V . נניח ש P מטריצת המעבר מ Γ ל Γ' אזי $[I_v]_{\Gamma'}^{\Gamma} = P$

טענה: בסימונים הקודמים: $[T]_{\Phi'}^{\Gamma'} = [Iw]_{\Phi'}^{\Phi} [T]_{\Phi}^{\Gamma} [Iv]_{\Gamma'}^{\Gamma}$

נסמן: $A = [T]_{\Phi}^{\Gamma}$ המטריצה של T ביחס ל Φ, Γ

$B = [T]_{\Phi'}^{\Gamma'}$ המטריצה של T ביחס ל Φ', Γ'

P – מטריצת המעבר מ Γ ל Γ' - מטריצה הפיכה

Q - מטריצת המעבר מ Φ ל Φ' - מטריצה הפיכה

ואז הנוסחה תראה כך $B = QAP$ (כאן A ו B נקראות שקולות ולא שקולות שורה).

מקרה פרטי: $\Gamma' = \Phi'; \Gamma = \Phi; v = w$ ואז מקבלים: $[T]_{\Gamma'}^{\Gamma'} = [Iv]_{\Gamma'}^{\Gamma} [T]_{\Gamma}^{\Gamma} [Iv]_{\Gamma'}^{\Gamma}$

$A = [T]_{\Gamma}^{\Gamma}$ המטריצה של T ביחס ל Γ

$B = [T]_{\Gamma'}^{\Gamma'}$ המטריצה של T ביחס ל Γ'

ואז נקבל את הנוסחה $B = P^{-1}AP$ ואז A ו B נקראות דומות.

פולינומים שמקדמיהם מטריצות

הגדרה: ביטוי מן הצורה $f(t) = A_0 + A_1 t + A_2 t^2 + \dots + A_k t^k$; $A_i \in M_n(f)$; $0 \leq i \leq k$ הוא פולינום שמקדמיו מטריצות.

סימון: קבוצת כל הפולינומים מסוג זה יסומנו $M_n(f)[t]$.

הערה: אם $f(t)u(t) = g(t)$ בהנחה ש t סקלאר בכפל פורמלי של פולינומים אין זה אומר ש $f(B)u(B) = g(B)$

דוגמה: $f(t) = tI - A = -A + tI \in M_n(f)[t]$

ומספיק שנבחר $f(t)f(t) = (tI - A)(tI - A) = t^2 I - tA - At + A^2 = t^2 I - 2tA + A^2 = g(t)$ מטריצה B כך ש $AB \neq BA$ ונקבל $B^2 I - BA - AB + A^2 \neq B^2 I - 2BA + A^2$ כפי שרצינו להדגים.

טענה: יהי $u(t) = c_0 + tc_1 + \dots + t^m c_m$ כאשר $c_k \in M_n(f)$ לכל $0 \leq k \leq m$ וקיימת מטריצה $A \in M_n(f)$ נניח ש $(tI - A)u(t) = g(t)$ כאשר הכפל הפורמלי נעשה בהנחה

$(B - A)u(B) = g(B)$ תהי $B \in M_n(f)$ כך ש $AB = BA$ אזי נקבל

הוכחה: נחשב פורמלית את $g(t)$ בהנחה ש t סקלאר:

$$(tI - A)(c_0 + tc_1 + \dots + t^m c_m) = tc_0 + t^2 c_1 + \dots + t^{m+1} c_m - Ac_0 - tAc_1 - \dots - t^m Ac_m = -Ac_0 + t(c_0 - Ac_1) + t^2(c_1 - Ac_2) + \dots + t^m(c_{m-1} - Ac_m) + t^{m+1} c_m = g(t)$$

נציב את B ב $g(B)$

$$g(B) = -Ac_0 + B(c_0 - Ac_1) + B^2(c_1 - Ac_2) + \dots + B^m(c_{m-1} - Ac_m) + B^{m+1} c_m$$

מצד שני:

$$(B - A)u(B) = (B - A)(c_0 + Bc_1 + \dots + B^m c_m) = Bc_0 + B^2 c_1 + \dots + B^{m+1} c_m - Ac_0 - BAc_1 - \dots - B^m Ac_m = -Ac_0 + B(c_0 - Ac_1) + B^2(c_1 - Ac_2) + \dots + B^m(c_{m-1} - Ac_m) + B^{m+1} c_m$$

ושני הפיתוחים זהים לחלוטין ולכן $(B - A)u(B) = g(B)$ כנדרש.

תוצאה מהטענה: אם $u(t) = c_0 + tc_1 + \dots + t^m c_m$ כאשר $c_k \in M_n(f)$ לכל $0 \leq k \leq m$

ו $(tI - A)u(t) = g(t)$ כאשר הכפל הפורמלי נעשה בהנחה ש T סקלאר. אזי $g(A) = 0$ ו **הוכחה:** $AA = AA$ כי A מתחלף עם עצמו ולכן נציב $g(A) = 0$

סימון: נסמן ע"י $M_n(F[t])$ קבוצת כל המטריצות שאיבריהן פולינומים מעל F .

דוגמה: יהי $f(t) = c_0 + c_1 t + c_2 t^2$ כאשר $c_0 = \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$; $c_1 = \begin{pmatrix} 3 & 0 \\ 0 & 4 \end{pmatrix}$; $c_2 = \begin{pmatrix} 0 & -1 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$ אזי:

$$f(t) = \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} + t \begin{pmatrix} 3 & 0 \\ 0 & 4 \end{pmatrix} + t^2 \begin{pmatrix} 0 & -1 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1+3t & 2-t^2 \\ 0 & 1+4t+t^2 \end{pmatrix}$$

כלומר שפולינום שמקדמיו מטריצות זוהי בעצם מטריצה שאיבריה פולינומים

(כאשר מתייחסים לזו כאל סקלאר) ויסומן ב $\tilde{f}(t)$

טענה 1: קיימת התאמה חח"ע ועל בין אברי $f(t) \in M_n(f)[t]$ לבין איברי

$$\tilde{f}(t) \in M_n(F[t])$$

טענה 2: עבור $f, g \in M_n(f)[t]$ מתקיים $\widetilde{f+g} = \tilde{f} + \tilde{g}$

טענה 3: עבור $f, g \in M_n(f)[t]$ מתקיים $\widetilde{fg} = \tilde{f}\tilde{g}$

משפט קיילי המילטון

משפט: תהי $A \in M_n(F)$ אזי $f_A(A) = 0$ כאשר $f_A(t)$ הוא הפולינום האופייני של מטריצה A

$$f_A(t) = \det(tI - A)$$

הערה: $f_A(A) = \det(A - A) = \det(0) = 0$

תזכורת: תהי $A \in M_n(F)$, דטרמיננטת המטריצה המתקבלת מ A ע"י מחיקת שורה i ועמודה j נקראת המינור של A המתאים לכל איבר a_{ij} נסמן כל מינור M_{ij} .

נסמן: $A_{ij} = (-1)^{i+j} M_{ij}$ זהו המשלים האלגברי של a_{ij}

$$\sum_{j=1}^n a_{ij} A_{kj} = 0 \quad 1 \leq i \neq k \leq n \quad \text{לכל} \quad \sum_{j=1}^n a_{ij} A_{ij} = \det A \quad 1 \leq i \leq n$$

$$c = \begin{pmatrix} A_{11} & A_{21} & \cdots & A_{n1} \\ A_{12} & A_{22} & \cdots & A_{n2} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ A_{1n} & A_{2n} & \cdots & A_{nn} \end{pmatrix} = \text{Adj} A$$

נסמן: המטריצה המצורפת של A $\text{Adj} A$

$$(*) A \cdot \text{Adj} A = \begin{pmatrix} \det A & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & \det A \end{pmatrix}$$

הוכחנו בסמסטר שעבר כי

$$A^{-1} = \frac{1}{\det A} \text{Adj} A \quad \text{אזי} \quad \det A \neq 0$$

$$\tilde{A}(t) = \begin{pmatrix} t - a_{11} & -a_{12} & \cdots & -a_{1n} \\ -a_{21} & t - a_{22} & \cdots & -a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ -a_{n1} & -a_{n2} & \cdots & t - a_{nn} \end{pmatrix} \in M_n(F[t])$$

נסמן: $A(t) = tI - A \in M_n(F)[t]$ אזי $\tilde{A}(t) \in M_n(F[t])$

(1) נסמן $\tilde{C}(t) = \text{Adj} \tilde{A}(t) \in M_n(F[t])$ ואזי לפי (*) נקבל:

$$\tilde{A}(t) \tilde{C}(t) = \begin{pmatrix} \det \tilde{A}(t) & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & \det \tilde{A}(t) \end{pmatrix} \in M_n(F[t])$$

אבל $\det \tilde{A}(t) = f_A(t)$ כלומר הוא

הפולינום האופייני של A

רשמנו הטענה הבאה: יהיו $u, f, g \in M_n(F)[t]$ ו $\tilde{u}, \tilde{f}, \tilde{g} \in M_n(F[t])$ המתאימים אזי

$$\tilde{u} = \tilde{f} \tilde{g} \quad \text{אם ורק אם} \quad u = fg$$

לכן (1) גוררת את השוויון הבא (2) $A(t)C(t) = f_A(t)I$ אבל $A(t) = tI - A$ נסמן

$$(tI - A)C(t) = \sum_{i=0}^n b_i t^i = f_A(t)I \quad (3) \quad \text{ונקבל סופית} \quad f_A(t) = \sum_{i=0}^n b_i t^i$$

הוכחנו טענה שאם $(tI - A)C(t) = f(t)$ כאשר $C(t) \in M_n(f)[t]$ אזי $f(A) = 0$ ולכן
 כאן נקבל $f_A(A) = \sum_{i=0}^n A^i (b_i I) = 0$ כלומר לסיכום הוכחנו כי לכל $A \in M_n(f)$ מתקיים
 $f_A(A) = 0$.

טענה: יהי $u \in F[t]$ שאיננו פולינום האפס. אם $u(A) = 0$ אז u מתחלק ב $m_A(t)$
 (הפולינום המינימלי של A) בלי שארית.

הוכחה: נחלק את $u(t)$ ב $m_A(t)$ עם שארית אזי נקבל $u(t) = d(t)m_A(t) + r(t)$ כאשר
 $\deg r(t) < \deg m_A(t); d(t), r(t) \in F[t]$.

נציב $t = A$ ונקבל $0 = u(A) = d(A)m_A(A) + r(A) \Rightarrow r(A) = 0$

נניח בדרך השלילה ש $r(t)$ איננו פולינום האפס אזי נקבל:

$$r(t) = c_0 + c_1 t + \dots + c_k t^k; c_k \neq 0$$

וכן $r_1(A) = 0$ וזאת בסתירה
 $c_k r_1(t) = \frac{c_0}{c_k} + \frac{c_1}{c_k} t + \dots + t^k; \deg r_1(t) = \deg r(t) < \deg m_A(t)$

למינימליות של $m_A(t)$. ולכן $r(t)$ חייב להיות פולינום האפס.

משפט קיילי המילטון צורה סופית:

לכל $A \in M_n(f)$

א. $f_A(t)$ מתחלק ב $m_A(t)$ ללא שארית.

ב. $\deg m_A(t) \leq n$

הוכחה:

א. הוכחנו ש $f_A(A) = 0$ וגם הוכחנו שאם $f(A) = 0$ אזי f מתחלק ב $m_A(t)$ בלי

שארית לכן $f_A(t)$ מתחלק ב $m_A(t)$ ללא שארית.

ב. $f_A(A) = 0$ כמו כן $f_A(t)$ הוא פולינום מתוקן ולכן $\deg m_A(t) \leq \deg f_A(t) = n$

טענה: יהי $g(t) \in M_n(F)[t]$ שאינו פולינום האפס כך ש $g(A) = 0$ אזי קיים פולינום

$$g(t) = (tI - A)h(t) \text{ כך ש } h(t) \in M_n(F)[t]$$

טענת עזר: לכל $k \geq 1$ מתקיים $t^k I - A^k = (tI - A)h_k(t)$ כאשר $h_k(t) = \sum_{i=0}^{k-1} t^i A^{k-1-i}$

$$h_k(t) = A^{k-1} + tA^{k-2} + t^2 A^{k-3} + \dots + t^{k-2} A + t^{k-1} I$$

לכן:

$$(tI - A)(A^{k-1} + tA^{k-2} + t^2 A^{k-3} + \dots + t^{k-2} A + t^{k-1} I) =$$

$$tA^{k-1} + t^2 A^{k-2} + t^3 A^{k-3} + \dots + t^{k-1} A + t^k I - A^k - tA^{k-1} - t^2 A^{k-2} - \dots - t^{k-2} A^2 + t^k I - t^{k-1} A = t^k I - A^k$$

כנדרש.

הוכחת הטענה: נרשום את $g(t)$ בצורה המפורשת: $g(t) = c_0 + tc_1 + \dots + t^l c_l$ אזי

$$0 = g(A) = c_0 + Ac_1 + \dots + A^l c_l$$

$$g(t) = g(t) - g(A) = (tI - A)c_1 + (t^2 I - A^2)c_2 + \dots + (t^l I - A^l)c_l$$

$$\text{לכן: } g(t) = \sum_{i=1}^l (t^i I - A^i)c_i = \sum_{i=1}^l (tI - A)h_i(t)c_i = (tI - A) \sum_{i=1}^l h_i(t)c_i = (tI - A)h(t)$$

טענה: הפולינום $m_A(t)$ מתחלק ב $f_A(t)$ ללא שארית.

הוכחה: נרשום את $m_A(t)$ בצורה מפורשת: $m_A(t) = \sum_{i=0}^k a_i t^i$

נגדיר פולינום $m_A(t)I = M_A(t) = \sum_{i=0}^k a_i t^i I$

$m_A(A) = 0$ ולכן גם $M_A(A) = 0$ ולכן לפי הטענה הקודמת קיים $h(t) \in M_n(F)[t]$ כך

ש $M_A(t) = (tI - A)h(t)$ נעבור למטריצות (לפי האיזומורפיזם) $\widetilde{M}_A(t) = \widetilde{(tI - A)}\widetilde{h}(t)$

$$\text{נקח את } \begin{pmatrix} m_A(t) & \cdots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \cdots & m_A(t) \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} t-a_{11} & -a_{12} & \cdots & -a_{1n} \\ -a_{21} & t-a_{22} & \vdots & -a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ -a_{n1} & -a_{n2} & \cdots & t-a_{nn} \end{pmatrix} \widetilde{h}(t)$$

הדטרמיננטה של שתי האגפים. ונקבל $M_A^n(t) = f_A(t) \det \widetilde{h}(t)$ כלומר הפולינום האופייני מחלק את הפולינום המינימלי בלי שארית.

תוצאה: תהי $A \in M_n(f)$ התנאים הבאים שקולים:

א. $\lambda \in F$ הוא עייע של מטריצה A

ב. $f_A(\lambda) = 0$

ג. $m_A(\lambda) = 0$

הוכחה:

א $\Leftrightarrow$ ב - הוכחנו כבר.

ב $\Leftarrow$ ג - $M_A^n(t) = f_A(t) d(t)$ ולכן $M_A^n(\lambda) = f_A(\lambda) d(\lambda)$ ולכן $M_A^n(\lambda) = 0$ כלומר

$$m_A(\lambda) = 0$$

ג $\Leftarrow$ ב - לפי משפט קיילי המילטון $f_A(t) = m_A(t) d_1(t)$ אבל לפי הנחה $m_A(\lambda) = 0$

$$\text{ולכן } f_A(\lambda) = 0$$

השלמה בנושא הפולינומים מעל $\mathbb{C}$:

יהי $f(t) \in \mathbb{C}[t]$ אזי :

א. ל f יש שורש אחד לפחות $\alpha \in \mathbb{C}$ (הנשפט היסודי של האלגברה)

ב. אם $\alpha_1, \dots, \alpha_k$ הם השורשים השונים של f אזי

$f(t) = a_n (t - \alpha_1)^{n_1} (t - \alpha_2)^{n_2} \dots (t - \alpha_k)^{n_k}$ כאשר a_n - המקדם העליון של f

$$\sum_{i=1}^k n_i = n; 1 \leq i \leq k; n_i \geq 1$$

ג. יהי $g(t) \in \mathbb{C}[t]$ שאינו פולינום האפס, אם f מתחלק ב g בלי שארית אזי כל

שורש של g הוא שורש של f , יתירה מזאת

$g(t) = b_m (t - \alpha_1)^{m_1} (t - \alpha_2)^{m_2} \dots (t - \alpha_k)^{m_k}$ כאשר b_m - המקדם העליון של g

$$\sum_{i=1}^k m_i = m; 0 \leq m_i \leq n_i; m = \deg g$$

תוצאה: תהי $A \in M_n(\mathbb{C})$ אזי :

א. $f_A(t) = (t - \lambda_1)^{n_1} (t - \lambda_2)^{n_2} \dots (t - \lambda_k)^{n_k}$ כאשר $\lambda_i \in \mathbb{C}; 1 \leq i \leq k$ הם הערכים

העצמיים של A השונים זה מזה בפרט $\sum_{i=1}^k n_i = n$

ב. $m_A(t) = (t - \lambda_1)^{l_1} (t - \lambda_2)^{l_2} \dots (t - \lambda_k)^{l_k}$ כאשר $1 \leq l_i \leq n_i$

מרחבי מכפלה פנימית

מכפלה סקלארית :

יהי V מ"ו מעל R

הגדרה : העתקה המתאימה לכל זוג של וקטורים $v, u \in V$ את מספר $(u, v) \in R$ נקראת מכפלה סקלארית אם היא מקיימת את הדרישות הבאות :

א. $(u, v) = (v, u)$ - סימטריות.

ב. $(u_1 + u_2, v) = (u_1, v) + (u_2, v)$ לכל $v, u_1, u_2 \in V$ - לינאריות.

ג. לכל $v, u \in V$ ולכל $\alpha \in R$ מתקיים $(\alpha u, v) = \alpha(u, v)$ - הומוגניות.

ד. אם $v \in V$ שונה מאפס אזי $(v, v) > 0$ - חיוביות.

דוגמאות :

א. המכפלה הסקלארית הקלאסית : $(v, u) = \|u\| \|v\| \cos \varphi; v, u \in R^3$

ב. כלומר $u, v \in R^n$ נגדיר $u = \begin{pmatrix} u_1 \\ u_2 \\ \vdots \\ u_n \end{pmatrix}$ $v = \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \\ \vdots \\ v_n \end{pmatrix}$ $(u, v) = \sum_{i=1}^n x_i y_i$

ג. יהי V מרחב n מימדי מעל R נבחר ב V בסיס כלשהו $v_1 \dots v_n$ ונבחר n

מספרים $a_1 \dots a_n$ חיוביים. יהו $u, v \in V$ שרירותיים אזי

$$(u, v) = \sum_{i=1}^n \alpha_i \beta_i a_i \quad \text{נגדיר} \quad u = \sum_{i=1}^n \alpha_i v_i; v = \sum_{i=1}^n \beta_i v_i$$

ד. נסמן $V = C([0,1])$ - קבוצת כל הפונקציות הרציפות בעלות תחום ההגדרה

$$(f, g) = \int_0^1 f(t)g(t)dt \quad \text{עבור} \quad f, g \in V \quad \text{נגדיר}$$

טענה 1 : $\left(\sum_{m=1}^k \alpha_m u_m, v \right) = \sum_{m=1}^k \alpha_m (u_m, v)$ לכל $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_k \in \mathbb{R}, u_1, u_2, \dots, u_k, v \in V$

טענה 2 : $\left(v, \sum_{m=1}^k \alpha_m u_m \right) = \sum_{m=1}^k \alpha_m (v, u_m)$

טענה 3 : $(0, u) = (u, 0) = 0$ לכל $u \in V$

מרחבים אוניטריים :

הגדרה : יהי V מרחב וקטורי מעל C , ההעתקה המתאימה לכל זוג $u, v \in V$ מספר $(u, v) \in \mathbb{C}$ נקראת הרמטית אם היא מקיימת את התנאים הבאים :

א. $(u, v) = \overline{(v, u)}$ - הרמטיות.

ב. $(u_1 + u_2, v) = (u_1, v) + (u_2, v)$ לכל $v, u_1, u_2 \in V$ - לינאריות.

ג. לכל $v, u \in V$ ולכל $\alpha \in R$ מתקיים $(\alpha u, v) = \alpha(u, v)$ - הומוגניות.

ד. אם $v \in V$ שונה מאפס אזי $(v, v) > 0$ - ממשי וחיובי.

הגדרה : מ"ו מעל C שבו מוגדרת מכפלה פנימית נקרא מרחב אוניטרי. מרחבים אוקלידיים ואוניטריים נקראים מרחבי מכפלה פנימית.

טענה: יהי V מרחב אוניטרי $\alpha, \beta \in C, u, v \in V$ אזי $(\alpha u, \beta v) = \alpha \bar{\beta} (u, v)$
הוכחה: $(\alpha u, \beta v) = \overline{(\beta v, \alpha u)} = \overline{\beta (v, \alpha u)} = \bar{\beta} (\alpha u, v) = \alpha \bar{\beta} (u, v)$
טענה: יהי V מרחב אוניטרי $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_k \in C, u_1, u_2, \dots, u_k, v \in V$ אזי:

$$\left(\sum_{m=1}^k \alpha_m u_m, v \right) = \sum_{m=1}^k \alpha_m (u_m, v)$$

הוכחה:

נוכיח באינדוקציה:

אם $k=1$ נקבל $(\alpha u, v) = \alpha (u, v)$ מתכונה שלוש של המכפלה ההרמטית
 נניח נכונות הטענה עבור K ונוכיח עבור $k+1$ ואכן:

$$\begin{aligned} \left(\sum_{m=1}^{k+1} \alpha_m u_m, v \right) &= \left(\sum_{m=1}^k \alpha_m u_m + \alpha_{k+1} u_{k+1}, v \right) = \left(\sum_{m=1}^k \alpha_m u_m, v \right) + (\alpha_{k+1} u_{k+1}, v) = \\ &= \sum_{m=1}^k \alpha_m (u_m, v) + \alpha_{k+1} (u_{k+1}, v) = \sum_{m=1}^{k+1} \alpha_m (u_m, v) \end{aligned}$$

טענה: בתנאי הטענה הקודמת $\left(v, \sum_{m=1}^k \alpha_m u_m \right) = \sum_{m=1}^k \bar{\alpha}_m (v, u_m)$

$$\left(v, \sum_{m=1}^k \alpha_m u_m \right) = \overline{\left(\sum_{m=1}^k \alpha_m u_m, v \right)} = \overline{\sum_{m=1}^k \alpha_m (u_m, v)} = \sum_{m=1}^k \bar{\alpha}_m \overline{(u_m, v)} = \sum_{m=1}^k \bar{\alpha}_m (v, u_m) : \text{הוכחה}$$

הערה: אותן התכונות נכונות גם במרחבים אוקלידים מעל R אך יש לזכור שבמקרה זה $\alpha = \bar{\alpha}$ לכל $\alpha \in R$.

סימון: יהי V מרחב מכפלה פנימית נסמן $\|v\| = \sqrt{(v, v)}$ (מוצדק כי (v, v) תמיד גדול מאפס לפי תכונה ד').

טענה 1: $\|v\| \geq 0$ לכל $v \in V$ יתירה מזאת $\|v\| = 0$ אמ"מ $V=0$ (נובע מההגדרה)

טענה 2: יהי V מרחב מכפלה פנימית $\alpha \in F, v \in V$ אזי $\|\alpha v\| = |\alpha| \|v\|$.
הוכחה: נוכיח עבור המקרה האוניטרי:

$$\text{תזכורת: } x, y \in \mathbb{R}; \alpha = x + iy; |\alpha| = \sqrt{x^2 + y^2}$$

$$\text{אם } y=0 \text{ אזי } |\alpha| = \sqrt{x^2} = |x|$$

$$\text{לכל } \alpha \in \mathbb{C} \quad \alpha + \bar{\alpha} = 2\text{re}\alpha; \alpha \bar{\alpha} = |\alpha|^2$$

$$\|\alpha v\| = |\alpha| \|v\| \text{ ולכן } \|\alpha v\|^2 = (\alpha v, \alpha v) = \alpha \bar{\alpha} (v, v) = |\alpha|^2 \|v\|^2 : \text{הוכחה}$$

טענה: יהי V מרחב מכפלה פנימית $v, u \in V$ אזי $\|u \pm v\|^2 = \|u\|^2 \pm 2\text{re}(u, v) \pm \|v\|^2$

$$\|u + v\|^2 = (u + v, u + v) = (u, u + v) + (v, u + v) = (u, u) + (u, v) + (v, u) + (v, v) =$$

$$\|u\|^2 + (u, v) + \overline{(u, v)} + \|v\|^2 = \|u\|^2 + 2\text{re}(u, v) + \|v\|^2 : \text{הוכחה}$$

הגדרה: יהי V מרחב מכפלה פנימית $0 \neq v, u \in V$ נסמן $\cos(u, v) = \frac{(u, v)}{\|u\| \|v\|}$

דוגמא:

אי שיוון קושי שוורץ

משפט: יהי V מרחב מכפלה פנימית $v, u \in V$ אזי:

$$1. |(u, v)| \leq \|u\| \|v\|$$

2. השויון מתקיים אם ורק אם u, v תלויים לינארית.

דוגמאות:

$$(v, u) = \|u\| \|v\| \cos \varphi \quad \text{א. ב } R^2 \text{ or } R^3$$

$$|(v, u)| = \|u\| \|v\| |\cos \varphi| \leq \|u\| \|v\|$$

$$\text{ב. } u, v \in R^n \text{ כלומר } u = \begin{pmatrix} u_1 \\ u_2 \\ \vdots \\ u_n \end{pmatrix} \quad v = \begin{pmatrix} v_1 \\ v_2 \\ \vdots \\ v_n \end{pmatrix} \text{ נגדיר } (u, v) = \sum_{i=1}^n x_i y_i$$

$$\left| \sum_{i=1}^n x_i y_i \right| \leq \sqrt{\sum_{i=1}^n x_i^2} \sqrt{\sum_{i=1}^n y_i^2}$$

$$\text{ג. ב } \mathbb{C}^n \text{ אי השויון הנ"ל מקבל את הצורה: } \left(\sum_{i=1}^n x_i \bar{y}_i \right)^2 \leq \left(\sum_{i=1}^n |x_i|^2 \right) \left(\sum_{i=1}^n |y_i|^2 \right)$$

ד. $V = C([a, b])$ - קבוצת הפונקציות הרציפות המוגדרות על $[a, b]$:

$$(f, g) = \int_a^b f(t)g(t)dt; \Rightarrow \left| \int_a^b f(t)g(t)dt \right|^2 \leq \int_a^b f^2(t)dt \int_a^b g^2(t)dt$$

הוכחה:

שלב א. נחשב את הביטוי הבא:

$$\begin{aligned} & \|\alpha u - \beta v\|^2; \alpha = \|v\|^2 \in \mathbb{R}; \beta = (u, v) \in \mathbb{C} \\ & \|\alpha u - \beta v\|^2 = \|\alpha u\|^2 - 2\operatorname{Re} \alpha \bar{\beta} (u, v) + \|\beta v\|^2 = \\ & |\alpha|^2 \|u\|^2 - 2\operatorname{Re} \alpha \bar{\beta} (u, v) + |\beta|^2 \|v\|^2 = \\ & |\alpha|^2 \|u\|^2 - 2\operatorname{Re} \alpha \bar{\beta} \beta + |\beta|^2 \alpha = \\ & |\alpha|^2 \|u\|^2 - 2\alpha |\beta|^2 + |\beta|^2 \alpha = \\ & |\alpha|^2 \|u\|^2 - |\beta|^2 \alpha = \\ & \alpha (\alpha \|u\|^2 - |\beta|^2) = \\ & \|v\|^2 (\|v\|^2 \|u\|^2 - |(u, v)|^2) \end{aligned}$$

שלב ב:

$$\text{א. אם } v \neq 0 \text{ אזי } \|v\|^2 \|u\|^2 - |(u, v)|^2 = \frac{\|\alpha u - \beta v\|^2}{\|v\|^2} \geq 0$$

$$\begin{aligned} |u, v|^2 &\leq \|v\|^2 \|u\|^2 \\ |u, v| &\leq \|v\| \|u\| \end{aligned}$$

ומכאן אם $v=0$ אזי $|u, v| = \|v\| \|u\| = 0$

ב. נניח ש u, v תלויים לינארית זאת אומרת קיימים $\alpha, \beta \in \mathbb{C}$ כך ש

$\alpha u + \beta v = 0$ כאשר לפחות אחד שונה מאפס. יש שני אפשרויות:

1. אם $\alpha = 0$ אזי $\beta \neq 0$ וגם $\beta v = 0$ כלומר $v=0$ ואזי $|u, v| = \|v\| \|u\| = 0$

2. אם $\alpha \neq 0$ אז $u = -\frac{\beta}{\alpha} v$ וז"א $u = tv$ כאשר $t = -\frac{\beta}{\alpha} \in \mathbb{C}$ ואזי

$$|u, v| = |(tv, v)| = |t(v, v)| = |t| \|v\|^2 = \|tv\| \|v\| = \|u\| \|v\|$$

בכיוון השני: נניח $|u, v| = \|v\| \|u\|$ (1) ונוכיח ש u, v תלויים לינארית

לכל $u, v \in V$ מתקיים $\| \alpha u - \beta v \|^2 = \|v\|^2 (\|v\|^2 \|u\|^2 - |u, v|^2)$ אם (1) מתקיים אזי

$\| \alpha u - \beta v \|^2 = 0$ ז"א $\alpha u - \beta v = 0$ כאשר $\alpha = \|v\|^2$. יש שני אפשרויות:

א. אם $\alpha = 0$ אזי $\beta \neq 0$ וגם $\beta v = 0$ כלומר $v=0$ ולכן u, v תלויים לינארית.

ב. אם $\alpha \neq 0$ אזי $\alpha u - \beta v = 0$ והם תלויים לינארית.

תזכורת: אם $\alpha = x + iy \in \mathbb{C}$ אזי $|\alpha| = \sqrt{x^2 + y^2} \geq \sqrt{x^2} = |x| \geq x$

משפט אי שוויון המשולש:

1. $\|u + v\| \leq \|u\| + \|v\|$ ושוויון מתקיים רק אם הוקטורים תלויים לינארית.

2. תוצאה: $\left| \|u\| + \|v\| \right| \leq \|u - v\|$

הוכחה:

$$\|u + v\|^2 = \|u\|^2 + 2\operatorname{re}(u, v) + \|v\|^2 \leq \|u\|^2 + 2|(u, v)| + \|v\|^2 \leq \|u\|^2 + 2\|u\| \|v\| + \|v\|^2 = (\|u\| + \|v\|)^2$$

נוציא שורש ונקבל: $\|u + v\| \leq \|u\| + \|v\|$

ברור שאם אחד הוקטורים הוא אפס אזי מתקיים שוויון לכן נדון רק במקרה שבו

שניהם שונים מאפס ואז נסמן $u = tv$.

הוכחה:

א. נניח שקיים $0 < t \in \mathbb{R}$ כך ש $u = tv$ אזי

$$\|u + v\| = \|t(v, v)\| = \|(t+1)v\| = |t+1| \|v\| = (t+1) \|v\|$$

$$\|u\| + \|v\| = \|tv\| + \|v\| = |t| \|v\| + \|v\| = (t+1) \|v\|$$

ב. נניח $\|u + v\| = \|u\| + \|v\|$ אזי:

$$\|u + v\|^2 = (\|u\| + \|v\|)^2$$

$$\|v\|^2 + 2\operatorname{re}(v, u) + \|u\|^2 = \|v\|^2 + 2\|v\| \|u\| + \|u\|^2$$

$$(1)\operatorname{re}(v, u) = \|v\| \|u\|$$

אבל לכל מספר מרוכב $\alpha \in \mathbb{C}$ $\operatorname{re} \alpha \leq |\alpha|$ יתירה מזאת אם $\operatorname{re} \alpha = |\alpha|$ אזי α

ממשי ולכן $\operatorname{re}(v, u) \leq |(v, u)| \leq \|v\| \|u\|$ (1) לכן יוצא מ(1) $\operatorname{re}(v, u) = |(v, u)| = \|v\| \|u\|$

ולכן u, v תלויים לינארית זאת אומרת קיים $t \in \mathbb{C}$ כך ש $u = tv$ וגם $(v, u) \in \mathbb{R}$ ויתירה מזאת $(v, u) \geq 0$ ולכן $\bar{t}(v, v) = (v, tv) \geq 0$ ולכן $\bar{t}\|v\|^2 = \bar{t}(v, v) = (v, tv) \geq 0$ ולכן $t = \bar{t} = \frac{(v, tv)}{\|v\|^2} \geq 0$ ואזי $t, \bar{t} \in \mathbb{R}$ לכן $t = \bar{t} = \frac{(v, tv)}{\|v\|^2} \geq 0$ וכן $t \neq 0$ אחרת $u=0$.

הוכחת התוצאה :

הטענה שקולה לטענה $-\|u - v\| \leq \|u\| - \|v\| \leq \|u - v\|$

לפי אי שוויון המשולש מתקיים :

$$\|u\| = \|(u - v) + v\| \leq \|u - v\| + \|v\|$$

$$(1) \|u\| - \|v\| \leq \|u - v\|$$

$$\|v\| = \|(v - u) + u\| \leq \|v - u\| + \|u\|$$

אבל : $\|v - u\| = \|-(u - v)\| = |-1|\|u - v\| = \|u - v\|$

$$\|v\| \leq \|u - v\| + \|u\|$$

ולכן : $\|v\| - \|u\| \leq \|u - v\| / (-1)$

$$(2) -\|u - v\| \leq \|u\| - \|v\|$$

ומחיבור של (1) ו(2) נקבל את ההוכחה.

פונקציית המרחק :

הגדרה : תהי $d(u, v)$ פונקציה ממשית של וקטורים $v, u \in V$ פונקציה ג נקראת פונקציית מרחק אם מקיימת את התנאים הבאים :

א. סימטריות $d(u, v) = d(v, u)$ לכל $v, u \in V$

ב. $d(u, v) \geq 0$ יתירה מזאת $d(u, v) = 0$ אם ורק אם $u = v$

ג. $d(u, v) \geq d(u, w) + d(w, v)$ לכל $v, w, u \in V$

דוגמא : נגדיר את הפונקציה להיות $d(u, v) = \|u - v\|$, פונקציה זו מקיימת את כל שלושת התנאים לפונקציית מרחק.

מערכות אורתונורמליות

החל מכאן V מרחב מכפלה פנימית.

הגדרה: אנו אומרים ש $v, u \in V$ ניצבים (אורתוגונליים) זה לזה אם $(u, v) = 0$ נסמן שני וקטורים כאלו: $u \perp v$.

הגדרה: סדרת וקטורים $u_1, u_2, \dots, u_k \in V$ נקראת אורתוגונלית אם לכל $i \neq j$ מתקיים $u_i \perp u_j$.

הגדרה: סדרת וקטורים $u_1, u_2, \dots, u_k \in V$ נקראת אורתונורמלית אם היא אורתוגונלית ובנוסף לכל וקטור מתקיים $\|u_i\| = 1$.

הערה: לכל $v \in V$ השונה מאפס ניתן להגדיר $u = \frac{1}{\|v\|}v$ כך ש $\|u\| = 1$ לכן אם סדרה

$v_1, v_2, \dots, v_k \in V$ סדרה אורתוגונלית ניתן להגדיר סדרה חדשה $u_i = \frac{1}{\|v_i\|}v_i$ וברור שהסדרה החדשה היא אורתונורמלית.

משפט: תהי $u_1, u_2, \dots, u_k \in V$ סדרה אורתונורמלית ויהי $v \in V$ אם $v = \sum_{i=1}^n a_i u_i$ אז $a_i = (v, u_i)$ לכל $1 \leq i \leq k$

הוכחה: יהי u_j אחד מוקטורי הסדרה אזי:

$$(v, u_j) = \left(\sum_{i=1}^n a_i u_i, u_j \right) = \sum_{i=1}^n a_i (u_i, u_j) = a_j (u_j, u_j) = a_j \|u_j\|^2 = a_j$$

כי $\|u_j\| = 1$ ועבור $i \neq j$ מתקיים $(u_i, u_j) = 0$

תוצאה 1: אם $u_1, u_2, \dots, u_k \in V$ סדרה אורתונורמלית אז היא בת"ל.

הוכחה: נניח בדרך השלילה שהיא תלויה לינארית, אזי קיימים המקדמים

$a_1, a_2, \dots, a_k \in F$ לא כולם אפס כך ש $\sum_{i=1}^n a_i u_i = 0$ ולכן לפי המשפט לכל $1 \leq i \leq k$ $a_i = (0, u_i) = 0$ בסתירה להנחה.

תוצאה 2: אם $u_1, u_2, \dots, u_k \in V$ סדרה אורתונורמלית ב V ו $v \in \text{sp}(u_1 \dots u_k)$ אזי

$$\|v\|^2 = \sum_{i=1}^k |a_i|^2 \quad \text{כאשר } a_i = (v, u_i)$$

הוכחה: אם $v \in \text{sp}(u_1 \dots u_k)$ אזי קיימים מקדמים $a_1, a_2, \dots, a_k \in F$ כך ש $v = \sum_{i=1}^n a_i u_i$

לכן לפי המשפט $a_i = (v, u_i)$ לכל $1 \leq i \leq k$ ולכן מתקיים:

$$\|v\|^2 = (v, v) = \left(\sum_{i=1}^k a_i u_i, v\right) = \sum_{i=1}^k a_i (u_i, v) = \sum_{i=1}^k a_i \overline{(v, u_i)} = \sum_{i=1}^k a_i \overline{a_i} = \sum_{i=1}^k |a_i|^2$$

תזכורת: משפט פיתגורס: אם $v, u \in V$ כך ש $v \perp u$ אזי $\|v\|^2 + \|u\|^2 = \|u+v\|^2$

$$\|u+v\|^2 = \|u\|^2 + 2\operatorname{re}(u, v) + \|v\|^2 = \|u\|^2 + \|v\|^2$$

תוצאה 3: $u_1, u_2, \dots, u_k \in V$ סדרה אורתונורמלית ויהי $v \in V$ שרירותי נגדיר

$$a_i = (v, u_i) \text{ ונבנה וקטור חדש } g = \sum_{i=1}^k a_i u_i \text{ אזי } w = v - g \text{ ניצב ל } u_i \text{ לכל } 1 \leq i \leq k$$

הוכחה: לפי המשפט $a_i = (g, u_i)$ לכל $1 \leq i \leq k$ ולכן

$$1 \leq i \leq k \text{ לכל } (w, u_i) = (v - g, u_i) = (v, u_i) - (g, u_i) = a_i - a_i = 0$$

הגדרה: יהי U תת מרחב של V או אומרים ש $v \in V$ ניצב ל U אם $v \perp u$ לכל $u \in U$ הסימון: $v \perp U$.

טענה: יהי $u = \operatorname{sp}(v_1 \dots v_k)$ כאשר $v_1 \dots v_k \in V$ וקטור כלשהו אזי $v \perp U$ אם ורק

אם $v \perp v_j$ לכל $1 \leq j \leq k$

הוכחה: ברור שאם $v \perp U$ אזי $v \perp v_j$ לכל $1 \leq j \leq k$

בכיוון השני יהי $u \in U$ וקטור שרירותי אזי $u = \sum_{j=1}^k a_j v_j$ ולכן אם $v \perp v_j$ לכל

$$(u, v) = (v, \sum_{j=1}^k a_j v_j) = \sum_{j=1}^k \overline{a_j} (v, v_j) = 0 \text{ אזי } 1 \leq j \leq k$$

תהליך גרהאם שמידט:

משפט: תהי $v_1 \dots v_k \in V$ סדרת וקטורים בת"ל אזי ניתן לבנות מערכת

אורתונורמלית

$$1 \leq m \leq k \text{ לכל } \operatorname{sp}(v_1 \dots v_m) = \operatorname{sp}(u_1 \dots u_m) \text{ כך ש } u_1, u_2, \dots, u_k \in V$$

הוכחה: נגדיר סדרת ביניים $w_j \in V$ לכל $1 \leq j \leq k$

$$W_m = \operatorname{sp}(v_1 \dots v_m) \quad U_m = \operatorname{sp}(u_1 \dots u_m)$$

נגדיר:

$u_1 = \frac{1}{\ w_1\ } w_1$	$w_1 = v_1$
$u_2 = \frac{1}{\ w_2\ } w_2$	$w_2 = v_2 - (v_2, u_1)u_1$
$u_3 = \frac{1}{\ w_3\ } w_3$	$w_3 = v_3 - (v_3, u_1)u_1 - (v_3, u_2)u_2$

ברור ש $\|u_j\| = 1$ לכל $1 \leq j \leq 3$. כמו כן ברור ש $U_1 = W_1 = \operatorname{sp}(v_1)$

קעת נבדוק עבור 2:

$$(w_2, u_1) = (v_2 - (v_2, u_1)u_1, u_1) = (v_2, u_1) - (v_2, u_1)(u_1, u_1) = (v_2, u_1) - (v_2, u_1) = 0$$

$$(u_2, u_1) = \frac{1}{\|w_2\|} (w_2, u_1) = 0 \text{ ולכן}$$

האם $U_2 = W_2$?

$$u_1 \in U_1 = W_1 = sp(v_1) \subset W_2 = sp(v_1, v_2)$$

ברור ש v_2 שייך ל W_2 וגם w_2 שייך ל W_2 כי הוא צירוף לינארי של v_2 ו u_1 , לכן גם u_2 שייך ל W_2 ולכן U_2 מוכל ב W_2 אבל מכיוון שהמימד של U_2 הוא 2 כי הוא מורכב מ $span$ של וקטורים בת"ל וגם מימד W_2 הוא 2 ברור כי $W_2 = U_2$

המשך הוכחה באינדוקציה :

עבור $k=1,2$ הוכחנו.

נניח שקיבלנו סדרת וקטורים $v_1 \dots v_k, v_{k+1} \in V$ בת"ל ובנינו סדרת וקטורים אורתונורמליים $u_1, u_2, \dots, u_k \in V$ כך ש $sp(v_1 \dots v_m) = sp(u_1 \dots u_m)$ לכל $1 \leq m \leq k$ כעת נציב בתוצאה 3 את v_{k+1} :

$$w_{k+1} = v_{k+1} - \sum_{j=1}^k (v_{k+1}, u_j) u_j$$

אזי w_{k+1} אורתוגונלי ל $U_k = sp(u_1 \dots u_k)$

נניח בשלילה כי $w_{k+1} = 0$ אזי $v_{k+1} = \sum_{j=1}^k (v_{k+1}, u_j) u_j \in U_k$ אבל לפי הנחת האינדוקציה

$U_k = W_k$ לכן נקבל ש v_{k+1} שייך ל W_k וזאת בסתירה להנחה כי $v_1 \dots v_k, v_{k+1} \in V$ בת"ל

ולכן $w_{k+1} \neq 0$ וניתן להגדיר $u_{k+1} = \frac{1}{\|w_{k+1}\|} w_{k+1}$ ואזי $(u_{k+1}, u_j) = 0$ לכל $1 \leq j \leq k$

נשאר להוכיח ש $U_{k+1} = W_{k+1}$:

אכן כמו כן $w_{k+1} \in W_{k+1}$ כי הוא צ"ל של $u_1, u_2, \dots, u_k, v_{k+1}$ ולכן גם $u_{k+1} \in W_{k+1}$.

מסקנה : $U_{k+1} \subset W_{k+1}$.

אבל $\dim W_{k+1} = k+1$ וגם $\dim U_{k+1} = k+1$ ולכן ברור ש $U_{k+1} = W_{k+1}$.

תוצאה :

יהי V מרחב מכפלה פנימית (מעל R או C) ויהי U ת"מ של V בעל מימד סופי אזי ניתן לבחור בסיס אורתונורמלי של U .

הוכחה : יהי $v_1 \dots v_k \in U$ בסיס של U נפעיל על סדרה זו תהליך גרהם שמידט ונקבל

סדרה אורתונורמלית $u_1, u_2, \dots, u_k \in U$ כך ש $sp(v_1 \dots v_m) = sp(u_1 \dots u_m)$ לכל $1 \leq m \leq k$,

ובפרט זה נכון עבור $m=k$ ומכיוון שכל סדרה אורתונורמלית היא בת"ל אזי

$u_1, u_2, \dots, u_k \in U$ מהווים בסיס אורתונורמלי של U .

סכומים וסכומים ישרים של תתי מרחבים

יהי V מרחב לינארי מעל שדה F כלשהו ויהיו U_1, U_2, W תתי מרחבים של V כך ש
 $U_1 \subset W$ וגם $U_2 \subset W$ אנו אומרים ש W הוא הסכום של U_1 ו U_2 אם לכל $v \in W$
 ניתן למצוא $u_1 \in U_1$ ו $u_2 \in U_2$ כך ש $v = u_1 + u_2$.

הגדרה: בתנאי ההגדרה הקודמת אנו אומרים ש W הוא סכום ישר של U_1 ו U_2 אם מתקיימים שני התנאים הבאים:

א. $W = U_1 + U_2$

ב. $U_1 \cap U_2 = \{0\}$

הסימון יהיה $W = U_1 \oplus U_2$

טענה: אם $W = U_1 \oplus U_2$ אזי קיים $u_1 \in U_1$ ו $u_2 \in U_2$ יחידים אשר לכל $v \in W$
 מקיימים $v = u_1 + u_2$.

הוכחה: נניח ש $v = u_1 + u_2$ וגם $v = u_1' + u_2'$ כאשר $u_1, u_1' \in U_1$ וגם $u_2, u_2' \in U_2$
 $u_1 + u_2 = u_1' + u_2' \Rightarrow u_1 - u_1' = u_2 - u_2' \Rightarrow u_1 - u_1' \in U_1 \cap U_2 = \{0\} \Rightarrow u_1 = u_1'$

טענה 2: אם $W = U_1 \oplus U_2$ ו W בעל מימד סופי אזי $\dim W = \dim U_1 + \dim U_2$

הוכחה: נבחר בסיס $v_1 \dots v_k \in U_1$ בסיס של U_1 ונבחר בסיס $u_1, u_2, \dots, u_m \in U_2$ של U_2
 נוכיח ש $v_1 \dots v_k, u_1 \dots u_m$ בסיס של W . ראשית נוכיח שקבוצה זו הנה בת"ל:

$$t_1 v_1 + \dots + t_k v_k + t_{k+1} u_1 + \dots + t_{k+m} u_m = 0$$

$$t_1 v_1 + \dots + t_k v_k = -t_{k+1} u_1 - \dots - t_{k+m} u_m$$

וקטור זה שייך גם ל U_1 וגם ל U_2 שהחיתוך ביניהם כידוע הוא וקטור האפס בלבד.
 ולכן נקבל: $t_1 v_1 + \dots + t_k v_k = 0$ ומכיוון ש $v_1 \dots v_k \in U_1$ בסיס אזי נקבל כי $t_i = 0$ לכל
 $1 \leq i \leq k$ וממשיכים לפי הוכחת משפט המימדים.

הערה: כמובן שזהו מקרה פרטי של משפט המימדים:

אם $W = U_1 + U_2$ אזי $\dim W = \dim U_1 + \dim U_2 - \dim(U_1 \cap U_2)$

המשלים האורתוגונלי :

יהי V מרחב מכפלה פנימית (מעל R או C) ויהי U ת"מ של V בעל מימד סופי.

הגדרה : קבוצת כל הוקטורים של V הניצבים ל U נקראת המשלים האורתוגונלי של U הסימון יהיה : $U^\perp := \{w \in V : w \perp U\}$

טענה 1 : $U^\perp$ הנו ת"מ לינארי של V .
הוכחה :

א. $0 \in U^\perp$ כי $(0, v) = 0$ לכל $v \in U$. **קבוצה לא ריקה**
ב. אם $w_1, w_2 \in U^\perp$ אזי לכל $v \in U$ מתקיים $(v, w_1 + w_2) = (v, w_1) + (v, w_2) = 0 + 0 = 0$ ולכן $w_1 + w_2 \in U^\perp$. **סגירות לחיבור**
ג. אם $t \in F$ ו $w \in U^\perp$ אזי לכל $v \in U$ נקבל $(v, tw) = \bar{t}(v, w) = \bar{t} \cdot 0 = 0$ ולכן $tw \in U^\perp$. **סגירות לכפל.**
ולכן $U^\perp$ הוא ת"מ.

משפט : יהי V מרחב מכפלה פנימית בעל מימד סופי, U תת מרחב של V אזי
 $V = U \oplus U^\perp$

הוכחה : נבחר בסיס אורתונורמלי של U , $u_1, u_2, \dots, u_k \in U$, הוכחנו שעבור כל $v \in V$ קיימים וקטורים w ו g כך ש

$$v = w + g \text{ כי } w = v - g \in U^\perp, g = \sum_{i=1}^k (v, u_i) u_i \in U$$

$V = U + U^\perp$. כעת נניח כי $v \in U \cap U^\perp$ אזי $(v, v) = 0$ ולכן $v = 0$ ז"א $U \cap U^\perp = \{0\}$ דהיינו $V = U \oplus U^\perp$ כנדרש.

טענה 2 : יהי V מרחב מכפלה פנימית בעל מימד סופי U תת מרחב של V אזי
 $(U^\perp)^\perp = U$

הוכחה : נניח ש $v \in U$ אזי עבור כל $w \in U^\perp$ נקבל ש $(w, v) = 0$ ז"א v ניצב ל $U^\perp$ ולכן $v \in (U^\perp)^\perp$, כלומר $U \subset (U^\perp)^\perp$.

בכיוון השני נניח עכשיו כי $v \in (U^\perp)^\perp$ אזי $(v, w) = 0$ לכל $w \in U^\perp$ אבל $V = U \oplus U^\perp$ כלומר קיימים וקטורים $w \in U^\perp$ ו $g \in U$ כך ש $v = g + w$ לכן :

$$\|w\|^2 = (w, w) = (w, v - g) = (w, v) - (w, g) = 0 - 0 = 0$$

$v \in U$ כנדרש לכן $(U^\perp)^\perp \subset U$ כלומר $U = (U^\perp)^\perp$ כנדרש.

”מירכוב” של מרחבים לינאריים מעל $\mathbb{R}$

יהי V מרחב לינארי מעל $\mathbb{R}$ נגדיר קבוצת כל הביטויים הפורמליים מן הצורה
הבאה: $v_1 + iv_2$ כאשר $i \in \mathbb{C}, v_1, v_2 \in V$ כלומר $\bar{V} = \{v_1 + iv_2 : v_1, v_2 \in V\}$
אנו אומרים ש $v_1 + iv_2 = u_1 + iu_2$ אם $v_1 = u_1$ ו $v_2 = u_2$.
נגדיר חיבור: $(v_1 + iv_2) + (u_1 + iu_2) = (v_1 + u_1) + i(v_2 + u_2)$
נגדיר כפל: אם $z \in \mathbb{C}$ כלומר $z = x + iy$ אזי $z \cdot (v_1 + iv_2) = (xv_1 + yv_2) + i(xv_2 + yv_1)$
על מנת להוכיח שזהו מרחב לינארי מעל $\mathbb{C}$ יש צורך להוכיח את כל התכונות של
מרחבים לינאריים.

העתקות לינאריות במרחבי מכפלה פנימית

פונקציונליים לינאריים במרחבי מכפלה פנימית.

הגדרה: פונקציונל לינארי המוגדר במרחב לינארי V מעל F הוא העתקה לינארית מ V ל F .

הערה: F הוא מ"ו מעל F כאשר $\dim F = 1$.

תזכורת: $\text{Hom}(V, W)$ – מרחב כל ההעתקות הלינאריות מ V ל W .

בפרט אם $\dim V = n$ ו $\dim W = m$ אזי $\dim \text{Hom}(V, W) = m \cdot n$

סימון $V^* = \text{Hom}(V, F)$ ז"א ממרחב כל הפונקציונליים הלינאריים של V , נקרא גם המרחב הדואלי של V

מסקנה: $\dim V^* = n$.

נסמן פונקציונלים לינאריים באותיות יווניות.

יהי $\varphi: V \rightarrow F$ פונקציונל לינארי נתבונן ב $\text{Im } \varphi$ שהוא כמובן ת"מ לינארי של F אז יש רק שני אפשרויות:

א. $\dim \text{Im } \varphi = 0$ ואז $\text{Im } \varphi = \{0\}$ כלומר $\varphi(v) = 0$ לכל $v \in V$. פונקציונל כזה נקרא פונקציונל האפס.

ב. $\dim \text{Im } \varphi = 1$ ואז $\text{Im } \varphi = F$ ואז $\dim \text{Ker } \varphi = n - 1$

החל מעכשיו V מרחב מכפלה פנימית מעל R או C .

משפט: יהי $\varphi \in V^*$ שרירותי אזי קיים וקטור $p \in V$ יחיד כך ש $(v, p) = \varphi(v)$ לכל $v \in V$.

הוכחה: במקרה שזהו פונקציונל האפס זה טריוויאלי (נבחר את p להיות 0) נדון במקרה של פונקציונל שונה מפונקציונל האפס.

ראשית נוכיח קיום: נסמן $U = \text{ker } \varphi$ אזי $\dim U = n - 1$ כאשר $n = \dim V$ אזי

$V = U \oplus U^\perp$ כאשר $\dim U + \dim U^\perp = n$ ולכן $\dim U^\perp = 1$ כלומר ניתן לבחור ב $U^\perp$ בסיס בעל וקטור אחד $u_0 \neq 0$ לכן עבור כל $w \in U^\perp$ קיים $t \in F$ כך ש $w = tu_0$

נגדיר $p = \frac{\overline{\varphi(u_0)}}{\|u_0\|^2} u_0$ ונוכיח שעבור כל $v \in V$ מתקיים $(v, p) = \varphi(v)$.

אכן אם $v \in V$ אזי $v = g + w$ כאשר $g \in U, w \in U^\perp$ זאת אומרת $v = g + tu_0$ לכן:

$$(1) (v, p) = (g + tu_0, \frac{\overline{\varphi(u_0)}}{\|u_0\|^2} u_0) = (g, u_0) + (tu_0, \frac{\overline{\varphi(u_0)}}{\|u_0\|^2} u_0) = 0 + \frac{\varphi(u_0)}{\|u_0\|^2} (tu_0, u_0) = \frac{\varphi(u_0)}{\|u_0\|^2} t(u_0, u_0) = t\varphi(u_0)$$

$$(2) \varphi(v) = \varphi(g + tu_0) = \varphi(g) + t\varphi(u_0) = t\varphi(u_0)$$

טענת עזר: אם $(v, w_1) = (v, w_2)$ לכל $v \in V$ אז $w_1 = w_2$.

הוכחה: נקבל מיד $(v, w_1 - w_2) = 0$ עבור כל $v \in V$ ולכן אם נציב $v = w_1 - w_2$ נקבל

$$\|w_1 - w_2\|^2 = (w_1 - w_2, w_1 - w_2) = 0 \text{ כנדרש.}$$

הוכחת יחידות: נניח שקימים p_1, p_2 השייכים ל V כך ש $(v, p_1) = (v, p_2) = \varphi(v)$ לכל $v \in V$

אזי $(v, p_2) = (v, p_1)$ לכל $v \in V$ ולכן לפי טענת העזר $p_1 = p_2$.

סימון: בהתאם למשפט זה, ניתן לסמן הוקטור היחיד במקיים $(v, p_\varphi) = \varphi(v)$ לכל $v \in V$.

טענה 1: לכל $\alpha \in \mathbb{C}, \varphi_1, \varphi_2 \in V^*$ מתקיים:

$$א. p_{\varphi_1 + \varphi_2} = p_{\varphi_1} + p_{\varphi_2}$$

$$ב. p_{\alpha\varphi_1} = \overline{\alpha} p_{\varphi_1}$$

הוכחה:

א. נסמן $\varphi = \varphi_1 + \varphi_2$ אזי לכל $v \in V$ מתקיים:

$$\varphi(v) = (v, p_\varphi), \varphi_1(v) = (v, p_{\varphi_1}), \varphi_2(v) = (v, p_{\varphi_2})$$

$$אבל: \varphi(v) = \varphi_1(v) + \varphi_2(v) = (v, p_{\varphi_1}) + (v, p_{\varphi_2}) = (v, p_{\varphi_1} + p_{\varphi_2})$$

$$לכן (v, p_\varphi) = (v, p_{\varphi_1} + p_{\varphi_2})$$

ולפי טענת העזר $p_{\varphi_1 + \varphi_2} = p_{\varphi_1} + p_{\varphi_2}$ כנדרש.

ב. נסמן $\varphi = \alpha\varphi_1$ ואזי $\varphi(v) = (v, p_\varphi)$ אבל גם $\varphi(v) = \alpha\varphi_1(v) = \alpha(v, p_{\varphi_1}) = (v, \alpha p_{\varphi_1})$

$$ולכן $p_{\alpha\varphi_1} = \overline{\alpha} p_{\varphi_1}$ כנדרש.$$

תוספת מהתרגול:

משפט: לכל בסיס $v_1, \dots, v_n$ של V קיים בסיס $\varphi_1, \dots, \varphi_n$ של V^* המקיים

$$לבסיס כנ"ל נקרא הבסיס הדואלי של $v_1, \dots, v_n$ $\delta_{ij} \begin{cases} 1 & i=j \\ 0 & i \neq j \end{cases}; \varphi_i(v_j) = \delta_{ij}$$$

הוכחה: נתון V מ"ו $v_1, \dots, v_n$ בסיס נגדיר פונקציונלים לינאריים $\varphi_1, \dots, \varphi_n$ באופן הבא:

$$\varphi_i(v) = \sum_{j=1}^n a_j \varphi_i(v_j) \in F \text{ ואזי } v = \sum_{j=1}^n a_j v_j \text{ כל } v \in V \text{ נראה כד } \varphi_i(v_j) = \begin{cases} 1 & i=j \\ 0 & i \neq j \end{cases};$$

קיבלנו n פונקציונלים לינאריים שונים, נראה כי $\varphi_1, \dots, \varphi_n$ בת"ל ב V^* :

$$\text{נקח } \sum_{i=1}^n c_i \varphi_i = 0 \text{ ונוכיח כי כל } c_i = 0. \text{ נפעיל את שני האגפים על } v_j \text{ לכל } 1 \leq j \leq n$$

$$\text{ונקבל } \sum_{i=1}^n c_i \varphi_i(v_j) = 0(v_j) = 0_F \Rightarrow c_j = 0$$

משפט: קיים איזומורפיזם בין V ל V^{**} כאשר $V^{**} = \{g: V^* \rightarrow F\}$ כלומר נבנה ט"ל

$$h: V \rightarrow V^{**}$$

שתהיה איזומורפיזם.

הוכחה: לכל $v \in V$ נגדיר $h_v \in V^{**}$ בצורה הבאה $h_v: V^* \rightarrow F$, לכל $\varphi \in V^*$

$$h_v(\varphi) = \varphi(v) \in F$$

$$h_v(\varphi_1 + \varphi_2) = (\varphi_1 + \varphi_2)(v) = (\varphi_1)(v) + (\varphi_2)(v) = h_v(\varphi_1) + h_v(\varphi_2)$$

$$h_v(a\varphi_1) = (a\varphi_1)(v) = a(\varphi_1)(v) = ah_v(\varphi_1)$$

$h_v \in V^{**}$ ולכן $h: V \rightarrow V^{**}$ מוגדרת $h(v) = h_v \in V^{**}$ ראשית נראה כי h לינארית:

$$\text{יהו } v_1, v_2 \in V; a \in F \text{ אזי}$$

העתקה צמודה:

משפט: יהי V מרחב מכפלה פנימית מעל $\mathbb{R}$ או $\mathbb{C}$ $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית נתונה אזי קיימת העתקה לינארית יחידה T^* המקיימת את השוויון: $(T(v), w) = (v, T^*(w))$ לכל $v, w \in V$.

הוכחה: יהי $w \in V$ נגדיר פונקציה $\varphi_w: V \rightarrow F$ על ידי הנוסחה הבאה

$$\begin{aligned} \varphi_w(v) &= (T(v), w) \\ \varphi_w(v_1 + v_2) &= (T(v_1 + v_2), w) = (T(v_1) + T(v_2), w) = (T(v_1), w) + (T(v_2), w) = \varphi_w(v_1) + \varphi_w(v_2) \\ \varphi_w(\alpha v_1) &= (T(\alpha v_1), w) = (\alpha T(v_1), w) = \alpha (T(v_1), w) = \alpha \varphi_w(v_1) \end{aligned}$$

כלומר לכל $w \in V$ פונקציה זו הנה פונקציונל לינארי.

מהם התכונות שלו? אם $w_1, w_2 \in V$ אזי עבור כל $v \in V$ מתקיים:

$$\begin{aligned} \varphi_{w_1+w_2}(v) &= (T(v), w_1 + w_2) = (T(v), w_1) + (T(v), w_2) = \varphi_{w_1}(v) + \varphi_{w_2}(v) \Rightarrow \varphi_{w_1+w_2} = \varphi_{w_1} + \varphi_{w_2} \\ \varphi_{\alpha w}(v) &= (T(v), \alpha w) = \overline{\alpha} (T(v), w) = \overline{\alpha} \varphi_w(v) \end{aligned}$$

נגדיר העתקה $T^*: V \rightarrow V$ לפי הנוסחה הבאה: לכל $w \in V$ $T^*(w) = P_{\varphi_w}$

תזכורת: כאן בהתאם לטענה הקודמת P_{φ_w} הוקטור היחיד המקיים $\varphi_w(v) = (v, p_{\varphi_w})$ לכל $v \in V$.

נראה כי ההעתקה הזו לינארית: יהו $w_1, w_2 \in V$ ו $\alpha \in F$ ואזי

$$T^*(w_1 + w_2) = p_{\varphi_{w_1+w_2}} = p_{\varphi_{w_1}} + p_{\varphi_{w_2}} = T^*(w_1) + T^*(w_2)$$

$$T^*(\alpha w_1) = p_{\varphi_{\alpha w_1}} = \overline{\alpha} p_{\varphi_{w_1}} = \overline{\alpha} T^*(w_1)$$

ולכן ההעתקה לינארית, נציב בנוסחה המופיעה בתזכורת ונקבל $(T(v), w) = (v, T^*(w))$ לכל $v \in V, w \in V$ שרירותי.

הוכחת יחידות: נניח ש $G: V \rightarrow V$ העתקה לינארית שמקיימת $(T(v), w) = (v, G(w))$ אזי $(v, T^*(w)) = (v, G(w))$ לכל $v \in V$ ולכן לפי טענת העזר $T^*(w) = G(w)$ לכל $w \in V$ ז"א $T^* = G$

תכונות של T^*

משפט: אם $T, S: V \rightarrow V$ שני העתקות לינאריות אזי:

$$(T + S)^* = T^* + S^* \quad .1$$

$$(TS)^* = S^*T^* \quad .2$$

$$(\alpha T)^* = \alpha T^* \leftarrow \alpha \in \mathbb{R}; (\alpha T)^* = \overline{\alpha} T^* \leftarrow \alpha \in \mathbb{C} \quad .3$$

$$(T^*)^* = T \quad .4$$

הוכחה: יהו $v, w \in V$ שרירותיים אזי:

$$(v, (T + S)^*(w)) = ((T + S)(v), w) = (T(v) + S(v), w) = (T(v), w) + (S(v), w) \quad .1$$

$$(v, (T^* + S^*)(w)) = (v, T^*(w) + S^*(w)) = (v, T^*(w)) + (v, S^*(w)) = (T(v), w) + (S(v), w)$$

$$(v, (TS)^*(w)) = ((TS)(v), w) \quad .2$$

$$(v, (S^*T^*)(w)) = (v, S^*(T^*(w))) = (S(v), T^*(w)) = ((TS)(v), w)$$

.3 מקרה פרטי של (2) כי כפל בסקאלר הוא העתקה לינארית.

$$4. \quad (v, (T^*)^*(w)) = (T^*(v), w) = \overline{(w, T^*(v))} = \overline{(T(w), v)} = (v, T(w))$$

$$(T^*)^* = T \text{ נקבל כי}$$

טענה: יהי V מרחב מכפלה פנימית מעל C התנאים הבאים שקולים:

א. $(T(v), v) = 0$ לכל $v \in V$

ב. $(T(v), w) = 0$ לכל $v, w \in V$

ג. $T = 0$

הוכחה: א $\Leftarrow$ ב : יהו $v, w \in V$ אזי

$$0 = (T(v+w), v+w) = (T(v), v) + (T(v), w) + (T(w), v) + (T(w), w)$$

$$\text{מסקנה: } (T(v), w) + (T(w), v) = 0$$

$$\text{בדומה: } 0 = (T(iv+w), iv+w) = (T(iv), iv) + (T(iv), w) + (T(w), iv) + (T(w), w)$$

$$\text{מסקנה: } (T(iv), w) + (T(w), iv) = i(T(v), w) - i(T(w), v) \text{ ולכן } (T(v), w) - (T(w), v) = 0$$

ונקבל מהיחס בין שתי המסקנות כי $(T(v), w) = 0$

$$\text{ב} \Leftarrow \text{ג: } (T(v), w) = (0(v), w) \Rightarrow T = 0$$

$$\text{ג} \Leftarrow \text{א: } (T(v), v) = (0(v), v) = (0, v) = 0$$

הערה: טענה זו איננה נכונה במרחב אוקלידי לדוגמה $V = \mathbb{R}^2$ מעל $\mathbb{R}$, ונקח את

המכפלה הסקלארית הסטנדרטית. נגדיר העתקה $T \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -y \\ x \end{pmatrix}$ ברור כי זו איננה

$$\text{העתקת האפס אבל } (T(v), v) = -xy + yx = 0.$$

משפט: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית (כאן V הוא מעל $\mathbb{R}$ או $\mathbb{C}$), תהי $A = [T]_{\Gamma}$

כאשר $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ בסיס אורתונורמלי. אם $B = [T^*]_{\Gamma}$ אזי $b_{ij} = \overline{a_{ji}}$ לכל $1 \leq i, j \leq n$.

$$\text{הוכחה: } A = \begin{pmatrix} a_{11} & \dots & a_{1n} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & \dots & a_{nn} \end{pmatrix} \text{ מטריצה של } T \text{ ביחס לבסיס } \Gamma \text{ ז"א } T(v_j) = \sum_{i=1}^n a_{ij} v_i$$

לכל $1 \leq j \leq n$

תזכורת: אם Γ אורתונורמלי ו $v = \sum_{i=1}^n \alpha_i v_i$ אזי $\alpha_i = (v, v_i)$ לכל $1 \leq i \leq n$

כלומר כאן לכל $1 \leq i, j \leq n$ מתקיים $a_{ij} = (T(v_j), v_i)$ וכן $b_{ij} = (T^*(v_j), v_i)$

ולכן $a_{ij} = (T(v_j), v_i) = (v_j, T^*(v_i)) = \overline{(T^*(v_i), v_j)} = \overline{b_{ji}}$

$$b_{ij} = \overline{a_{ji}} \Leftarrow b_{ji} = \overline{a_{ij}} \Leftarrow a_{ij} = \overline{b_{ji}}$$

סימון: נסמן את מטריצה B כ A^* .

מקרה פרטי: אם השדה הוא $\mathbb{R}$ אזי $B = A^* = A^T$

העתקה צמודה לעצמה:

הגדרה: אנו אומרים ש $T: V \rightarrow V$ צמודה לעצמה אם $T = T^*$, זאת אומרת

$$(T(v), w) = (v, T(w)) \text{ לכל } v, w \in V.$$

אם השדה הוא $\mathbb{R}$ אנו אומרים ש T סימטרית.

אם השדה הוא $\mathbb{C}$ אנו אומרים ש T הרמטית.

טענה: תהי $T: V \rightarrow V$ צמודה לעצמה ותהי $A = [T]_{\Gamma}$ כאשר $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ בסיס

אורתונורמלי אזי $A = A^*$

הגדרה: אנו אומרים ש A צמודה לעצמה אם $A = A^*$ (מעל R סימטרית, מעל C הרמטית)

טענה 1: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית שרירותית אזי:

1. $T + T^*$ צמודה לעצמה.

2. TT^* צמודה לעצמה.

הוכחה:

1. $(T + T^*)^* = T^* + (T^*)^* = T^* + T = T + T^*$

2. $(TT^*)^* = (T^*)^* T^* = TT^*$

טענה 2: יהי V מרחב אוניטרי ו $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית שרירותית אזי

$S = i(T^* - T)$ צמודה לעצמה:

הוכחה: $S^* = (i(T^* - T))^* = \bar{i}(T^* - T)^* = -i((T^*)^* - T^*) = -i(T - T^*) = i(T^* - T) = S$

שיעור 5.5.04

טענה 3: אם T הרמטית ו $\lambda \in \mathbb{R}$ אזי λT גם הרמטית.

הוכחה: $(\lambda T)^* = \overline{\lambda} T^* = \lambda T$

טענה 4: תהי T לינארית שרירותית אזי קיימות שתי העתקות הרמטיות T_1, T_2 כך ש

$T^* = T_1 - iT_2; T = T_1 + iT_2$

הוכחה:

ברור כי אלו העתקות הרמטיות לפי הטענות $T_2 = \frac{1}{2}i(T^* - T); T_1 = \frac{1}{2}(T + T^*)$

הקודמות. אבל $T = \frac{1}{2}(T + T^*) + \frac{1}{2}i(T^* - T) = \frac{1}{2}T + \frac{1}{2}T^* + \frac{1}{2}(i)^2 T^* - \frac{1}{2}(i)^2 T = T$ וכן

$T^* = (\frac{1}{2}(T + T^*) + \frac{1}{2}i(T^* - T))^* = \frac{1}{2}(T^* + T) + \frac{1}{2}(iT_2)^* = T_1 + \bar{i}T_2^* = T_1 - iT_2$

טענה 5: הרמטית אם ורק אם לכל $v \in V$ מתקיים $(T(v), v) \in \mathbb{R}$

הוכחה: נניח ש T הרמטית אזי $(T(v), v) = (v, T(v))$ לכל $v \in V$ אבל

$(v, T(v)) = \overline{(T(v), v)}$ ולכן $(T(v), v) = \overline{(T(v), v)}$ ולכן $(T(v), v) \in \mathbb{R}$

בכיוון השני: תזכורת אם $(T(v), v) = 0$ לכל $v \in V$ אזי $T \equiv 0$

נניח ש T לינארית כך ש $(T(v), v) \in \mathbb{R}$ לכל $v \in V$ אזי:

$(T^*(v), v) = (v, T^*(v)) = \overline{(T(v), v)} = (T(v), v)$

נתבונן ב $T - T^*$ אזי לכל $v \in V$ $(T - T^*)(v), v) = (T(v), v) - (T^*(v), v) = 0 \Rightarrow T = T^*$

העתקות אנטי הרמטיות

הגדרה: T תקרא אנטי הרמטית אם $T^* = -T$

טענה 1: הרמטית אם ורק אם iT אנטי הרמטית.

הוכחה: $\Leftarrow$ נניח T הרמטית ונסמן $S = iT$ אזי $S^* = (iT)^* = \bar{i}T^* = -iT^* = -S$

$$\Rightarrow \text{נניח } S=iT \text{ אנטי הרמטית אזי } T = \frac{1}{i}S = -iS \text{ ולכן } T^* = \overline{-iS} = i(-S) = -iS = T$$

טענה 2: אם T הרמטית וגם אנטי הרמטית אזי $T=0$

$$\text{הוכחה: } T=0 \Leftarrow T = -T \Leftarrow -T = T^* = T$$

טענה: בפיתוח $T = T_1 + iT_2$ כאשר T_2, T_1 הרמטיות T_2, T_1 מוגדרות באופן חד ערכי.

הוכחה: נניח ש $T = S_1 + iS_2$ כאשר S_2, S_1 הרמטיות אזי

$$T_1 + iT_2 = S_1 + iS_2 \Rightarrow T_1 - S_1 = i(S_2 - T_2)$$

אבל $T_1 - S_1$ הרמטית וגם $S_2 - T_2$ הרמטית לכן $i(S_2 - T_2)$ אנטי הרמטית ולכן

$$T_1 - S_1 = i(S_2 - T_2) \text{ הרמטית וגם אנטי הרמטית ולכן } T_1 - S_1 = 0 \text{ ולכן } T_1 = S_1; T_2 = S_2$$

העתקות סימטריות במרחב אוקלידי

טענה: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה סימטרית, כאשר V אוקלידי אזי התנאים הבאים שקולים:

א. $(T(v), v) = 0$ לכל $v \in V$

ב. $(T(v), w) = 0$ לכל $v, w \in V$

ג. $T = 0$

הוכחה: א $\Leftarrow$ ב נניח $(T(v), v) = 0$ לכל $v \in V$ אזי לכל $v, w \in V$ מתקיים

$$0 = (T(v+w), v+w) = (T(v), v) + (T(v), w) + (T(w), v) + (T(w), w) = (T(w), v) + (v, T(w)) = (v, T(w)) + (v, T(w)) = 2(v, T(w)) = 0 \Rightarrow (v, T(w)) = 0 \Rightarrow (T(v), w) = 0$$

ב $\Leftarrow$ ג נניח $(T(v), w) = 0$ לכל $v, w \in V$ אזי נציב $w = T(v)$ ל $v \in V$ שרירותי ונקבל

$$T = 0 \text{ ומכאן נקבל } T(v) = 0 \text{ לכל } v \in V \Leftarrow \|T(v)\|^2 = 0 \Leftarrow (T(v), T(v)) = 0$$

ג $\Leftarrow$ א - טריויאלי.

העתקות אוניטריות

יהי V מרחב מכפלה פנימית מעל $\mathbb{R}$ או $\mathbb{C}$ $T: V \rightarrow V$ לינארית

הגדרה: העתקה T תקרא אוניטרית אם $(T(v), T(w)) = (v, w)$ לכל $v, w \in V$

הערה: כאשר $F = \mathbb{R}$ אומרים גם ש T אורתוגונלית.

משפט: התנאים הבאים שקולים:

(א) T אוניטרית.

(ב) $\|T(v)\| = \|v\|$ לכל $v \in V$

(ג) הפיכה ו $T^* = T^{-1}$ כלומר $T \circ T^* = I$ וגם $T^* \circ T = I$

(ד) לכל בסיס אורתונורמלי $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ של V גם $T(v_1) \dots T(v_n)$ בסיס

אורתונורמלי.

(ה) קיים בסיס אורתונורמלי $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ כך ש $T(v_1) \dots T(v_n)$ אורתונורמלי.

הוכחה:

(א) $\Leftarrow$ (ב) נניח ש T אוניטרית, זאת אומרת $(T(v), T(w)) = (v, w)$ לכל $v, w \in V$ בפרט

$$\|T(v)\|^2 = (T(v), T(v)) = (v, v) = \|v\|^2 \Rightarrow \|v\| = \|T(v)\|$$

(ב) $\Leftarrow$ (ג) נניח $\|T(v)\| = \|v\|$ לכל $v \in V$ אזי $(T(v), T(v)) = (v, v)$ ולכן לפי הגדרה של

$$T^* \text{ נקבל } (T^*T(v), v) = (T(v), T(v)) = (v, v) \text{ כלומר } ((T^*T - I)(v), v) = 0 \text{ לכל } v \in V$$

כעת:

אם אנחנו מעל C אזי ברור ש $T^*T = I$

אם אנחנו מעל R צריכים להוכיח שהיא סימטרית כלומר $T^*T = I$ אכן

$$T^*T = I \text{ כלומר } T^*T - I = 0 \text{ ולכן } (T^*T - I)^* = (T^*T)^* - I^* = T^*T^{**} - I = T^*T - I$$

כנדרש. מכיוון ש V הוא בעל מימד סופי נקבל גם כי $T^* = T^{-1}$

(ג) $\Leftarrow$ (ד) נניח ש $T^* = T^{-1}$ יהי $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ בסיס אורתונורמלי שרירותי, נגדיר

בסיס חדש $1 \leq i \leq n \quad u_i = T(v_i)$ אזי נקבל:

$$u_i \text{ היא } 1. \text{ נותר להראות כי הם אורתוגונליים זה לזה: } 1 = (v_i, v_i) = (v_i, (T^*T)(v_i)) = (T(v_i), T(v_i)) = (u_i, u_i)$$

הם בת"ל ומהווים בסיס כי $\dim W = n$

$$i \neq j \Rightarrow (u_i, u_j) = (T(v_i), T(v_j)) = (v_i, (T^*T)(v_j)) = (v_i, v_j) = 0$$

(ד) $\Leftarrow$ (ה) מקרה פרטי.

(ה) $\Leftarrow$ (א)

טענת עזר: יהי $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ בסיס אורתונורמלי של V אם $v = \sum_{i=1}^n a_i v_i; w = \sum_{i=1}^n b_i v_i$ אזי

$$(v, w) = \sum_{i=1}^n a_i \bar{b}_i \text{ (המשמעות היא שניתן לייצג כל מכפלה פנימית כמכפלה סטנדרטית עפ"י בסיס אורתונורמלי)}$$

הוכחה: למדנו שאם $v = \sum_{i=1}^n a_i v_i$ אזי $(v, v_i) = a_i$ כאשר $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ בסיס

$$\text{אורתונורמלי לכן } (v, w) = (v, \sum_{i=1}^n b_i v_i) = \sum_{i=1}^n \bar{b}_i (v, v_i) = \sum_{i=1}^n a_i \bar{b}_i$$

הוכחת (ה) $\Leftarrow$ (א) נניח שקיים $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ בסיס אורתונורמלי כך שגם

$T(v_1) \dots T(v_n)$ אורתונורמלי. נסמן $1 \leq i \leq n \quad w_i = T(v_i)$ כלומר $w_1 \dots w_n$ אורתונורמלי.

יהי $v, w \in V$ אזי $v = \sum_{i=1}^n a_i v_i; w = \sum_{i=1}^n b_i v_i$ ולכן לפי טענת העזר $(v, w) = \sum_{i=1}^n a_i \bar{b}_i$ אבל

$$T(v) = \sum_{i=1}^n a_i T(v_i) = \sum_{i=1}^n a_i w_i; T(w) = \sum_{i=1}^n b_i T(v_i) = \sum_{i=1}^n b_i w_i$$

הבסיס החדש $w_1 \dots w_n$ שגם הוא אורתונורמלי נקבל $(T(v), T(w)) = \sum_{i=1}^n a_i \bar{b}_i = (v, w)$

לכל $v, w \in V$ כנדרש ולכן T אוניטרית.

הגדרה: אנו אומרים ש $A \in M_n(F)$ אוניטרית אם $A^* = A^{-1}$ (מעל R – אורתוגונלית)

טענה 1: תהי $T: V \rightarrow V$ (כאשר V ממ"פ בעל מימד סופי מעל R או C) העתקה לינארית יהי $\Gamma = (v_1 \dots v_n)$ בסיס אורתונורמלי של V נסמן $A = [T]_{\Gamma}$ אזי A אוניטרית

אם ורק אם T אוניטרית

הוכחה: הוכחנו שאם $A = [T]_{\Gamma}$ אזי $A^* = [T^*]_{\Gamma}$ (נכון לכל העתקה לינארית ולכל

בסיס אורתונורמלי)

$\Leftarrow$ נניח ש A אוניטרית אזי $AA^* = I$ ולכן $[TT^*]_{\Gamma}^{\Gamma} = [T]_{\Gamma}^{\Gamma} [T^*]_{\Gamma}^{\Gamma} = AA^* = I$ ולכן T אוניטרית.

$\Rightarrow$ נניח ש T אוניטרית אזי $TT^* = I$ ולכן $[TT^*]_{\Gamma}^{\Gamma} = I$ מכאן ש $AA^* = [T]_{\Gamma}^{\Gamma} [T^*]_{\Gamma}^{\Gamma} = [TT^*]_{\Gamma}^{\Gamma} = I$ ולכן $A^* = A^{-1}$ ולכן A אוניטרית.

עובדה: $[S]_{\Gamma}^{\Gamma} = I$ אם ורק אם S העתקת הזהות ולכן $TT^* = I$

תוצאה: נגדיר העתקה: $T_A: F^n \rightarrow F^n$ כאשר ב F^n מוגדרת המכפלה הסקלארית או ההרמטית הסטנדרטית, אזי T_A אוניטרית אם ורק אם A אוניטרית
הוכחה: הבסיס הסטנדרטי E הוא אורתונורמלי ומתקיים $[T_A]_E = A$
הערה: תהי A אוניטרית אזי העתקה $T_A: F^n \rightarrow F^n$ המוגדרת ע"י $T_A(v) = Av$ לכל $v \in F^n$ היא אוניטרית לפי התוצאה. E הוא בסיס אורתונורמלי של F^n , לכן, גם $w_i = T_A(e_i) = Ae_i$ לכל $1 \leq i \leq n$ בסיס זה הוא גם אורתונורמלי אבל Ae_i זו עמודה ה i של A .

מסקנה: אם A אוניטרית אזי העמודות של A הם בסיס אורתונורמלי של F^n .
תרגיל: הוכיחו שאם העמודות של מטריצה A ריבועית כלשהי מעל שדה F הן בסיס אורתונורמלי של F^n אזי A אוניטרית.

טענת עזר: אם A אוניטרית אזי גם A^* אוניטרית.

הוכחה: $(A^*)^{-1} = (A^{-1})^{-1} = A; (A^*)^* = A \Rightarrow (A^*)^* = (A^*)^{-1}$

טענה 2: אם A אוניטרית אזי השורות של A הן בסיס אורתונורמלי של F^n

הוכחה: לפי טענת העזר A^* אוניטרית אבל $A^* = (b_{ij})_{i,j=1}^n; A = (a_{ij})_{i,j=1}^n$ כאשר

$$v_j = \begin{pmatrix} b_{1j} \\ b_{2j} \\ \vdots \\ b_{nj} \end{pmatrix}; v_k = \begin{pmatrix} b_{1k} \\ b_{2k} \\ \vdots \\ b_{nk} \end{pmatrix} \quad \text{לכל } 1 \leq i \leq n, \text{ העמודות של } A^* \text{ הן מן הצורה } a_{ij} = \overline{b_{ji}} \text{ ואז לפי}$$

המסקנה הקודמת העמודות של A^* הן בסיס אורתונורמלי של F^n ביחס למכפלה

הפנימית הסטנדרטית. לכן: $0 = (v_j, v_k) = \sum_{i=1}^n b_{ij} \overline{b_{ik}} = \sum_{i=1}^n \overline{a_{ji} a_{ki}} = \sum_{i=1}^n a_{ki} \overline{a_{ji}}$

המכפלה הפנימית הסטנדרטית שבין השורות K וה J של A . כלומר כל שורות A אורתוגונליות זו לזו. כעת נוכיח גם כי הנוקמה של כל שורה שווה ל 1:

$$1 = (v_j, v_j) = \sum_{i=1}^n b_{ij} \overline{b_{ij}} = \sum_{i=1}^n a_{ji} \overline{a_{ji}} = \sum_{i=1}^n |a_{ji}|^2$$

כנדרש. A

טענה:

א. יהו Γ, Φ שני בסיסים אורתונורמליים במרחב מכפלה פנימית כלשהו V הוכיחו שמטריצת המעבר ביניהם היא אוניטרית.

ב. תהי A מטריצה אוניטרית, הוכיחו שקיים מרחב מכפלה פנימית V ובו שני בסיסים Γ, Φ כל ש A היא מטריצת המעבר ביניהם.

תוספת מהתרגול :

משפט : תהי T ט"ל אוניטרית A המטריצה שלה ביחס לבסיס אורתונורמלי אזי $|\det A| = 1$.

$$TT^* = I \Rightarrow A\bar{A}' = I \Rightarrow \det A\bar{A}' = \det I = 1 \Rightarrow$$

הוכחה :

$$\det A \det \bar{A}' = 1 \Rightarrow (\det A)\overline{(\det A)} = 1 \Rightarrow |\det A| = 1$$

משפט : תהי T ט"ל אוניטרית v וקטור עצמי עם ערך עצמי λ אזי $\lambda\bar{\lambda} = 1$

הוכחה : $(v, v) = (Tv, Tv) = (\lambda v, \lambda v) = \lambda\bar{\lambda}(v, v) \Rightarrow \lambda\bar{\lambda} = 1$

משפט : יהו v, u וקטורים עצמיים של T ט"ל אוניטרית בעלי עייע שונים אזי הם ניצבים.

הוכחה : נסמן λ עייע של v ו μ עייע של u אזי נקבל $(v, u) = (Tv, Tu) = (\lambda v, \mu u) = \lambda\bar{\mu}(v, u)$ נניח $(v, u) \neq 0$ אזי נקבל $1 = \lambda\bar{\mu}$ אבל מהמשפט הקודם אנחנו יודעים כי $\mu\bar{\mu} = 1$ ולכן נקבל כי $\lambda = \mu$ וזאת בסתירה להנחה.

העתקות נורמליות

הגדרה : $T: V \rightarrow V$ נורמלית אם $TT^* = T^*T$

הערה : אם T צמודה לעצמה אזי $TT^* = TT = T^*T$ ולכן היא נורמלית.

אם T אוניטרית אזי $TT^* = I = T^*T$ ולכן היא נורמלית.

טענה 1 : אם T נורמלית אזי לכל ערך עצמי $\lambda \in F$ של T מתקיים $\bar{\lambda}$ הוא ערך עצמי של T^* ביחס לאותו וקטור עצמי V (כלומר אם $T(v) = \lambda v$ אזי $T^*(v) = \bar{\lambda}v$)

טענת עזר : לכל העתקה $T: V \rightarrow V$ נורמלית מתקיים $\|T(v)\| = \|T^*(v)\|$ לכל $v \in V$

הוכחה : $\|T(v)\|^2 = (T(v), T(v)) = (v, T^*(T(v))) = (v, T(T^*(v))) = (T^*(v), T^*(v)) = \|T^*(v)\|^2$

הוכחת טענה 1 : נגדיר $S = \lambda I - T$ נוכיח שגם היא נורמלית: $S^* = \bar{\lambda}I - T^*$ ולכן נקבל

$$SS^* = (\lambda I - T)(\bar{\lambda}I - T^*) = \lambda\bar{\lambda}I - \lambda T^* - \bar{\lambda}T + TT^*$$

כי כלומר S נורמלית.

$$S^*S = (\bar{\lambda}I - T^*)(\lambda I - T) = \lambda\bar{\lambda}I - \lambda T^* - \bar{\lambda}T + T^*T$$

כעת יהי $v \in V$ כך ש $T(v) = \lambda v$ אזי $S(v) = \lambda v - T(v) = 0$ ומכאן נקבל

$$0 = \|S(v)\| = \|S^*(v)\| = \|\bar{\lambda}I - T^*\| T^*(v) = \bar{\lambda}v$$

טענה 2 : יהי V ממ"פ מעל F בעל מימד סופי, אם v_1, v_2 שני וקטורים עצמיים של העתקה נורמלית T כך ש $T(v_1) = \lambda_1 v_1; T(v_2) = \lambda_2 v_2$ ונתון ש $\lambda_2 \neq \lambda_1$ אזי $v_1 \perp v_2$.

הוכחה : $\lambda_1(v_1, v_2) = (\lambda_1 v_1, v_2) = (T(v_1), v_2) = (v_1, T^*(v_2)) = (v_1, \bar{\lambda}_2 v_2) = \bar{\lambda}_2(v_1, v_2) = \lambda_2(v_1, v_2)$

ומכאן נקבל כי $(\lambda_1 - \lambda_2)(v_1, v_2) = 0$ אבל נתון כי $\lambda_2 \neq \lambda_1$ ולכן נקבל את המסקנה כי $(v_1, v_2) = 0$.

תת מרחבים אינווריאנטים

יהי V מרחב לינארי מעל שדה F , תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית. הגדרה: יהי U תת מרחב של V , U יקרא **אינווריאנטי** אם עבור כל $v \in U$ גם $T(v) \in U$

אם U אינווריאנטי לגבי T אזי ניתן להגדיר העתקה $T_u: U \rightarrow U$ המוגדרת כך: לכל $v \in U$ נגדיר $T_u(v) = t(v)$. זהו בעצם רק שינוי של תחום ההגדרה של ההעתקה. להעתקה כזו קוראים הצמצום של T לתת מרחב U . בפרט ניתן לבחור ב U בסיס $\Gamma = (v_1 \dots v_m)$ ונגדיר מטריצה $A \in M_n(F)$ באופן רגיל

$$A = [T_u]_{\Gamma} \text{ אזי לכל } 1 \leq j \leq m \text{ מתקיים } T_u(v_j) = \sum_{i=1}^m a_{ij} v_i$$

טענה 3: יהי $U, v \in U$ תת מרחב אינווריאנטי לגבי T אזי:

$$T_u(v) = T(v) = \lambda v \Leftrightarrow [v]_{\Gamma} = \lambda [v]_{\Gamma} \Leftrightarrow A[v]_{\Gamma} = \lambda [v]_{\Gamma} \text{ כאשר } [v]_{\Gamma} \text{ הוא וקטור הקוארדינטות של } v \text{ ביחס לבסיס } \Gamma \text{ ו } A = [T_u]_{\Gamma}.$$

הוכחה: טענה שכזאת נכונה לגבי כל העתקה וכל בסיס בכל מרחב לינארי בעל מימד סופי (הוכח במסגרת לימוד ערכים עצמיים) בפרט היא נכונה עבור U כמרחב לינארי מעל F (כי כל תת מרחב הוא מרחב מעל F) ועבור ההעתקה $T_u: U \rightarrow U$.

מסקנה: יהי V מרחב לינארי מעל C ויהי $U \neq \{0\}$ תת מרחב של V אינווריאנטי לגבי העתקה לינארית $T: V \rightarrow V$, אזי קיים וקטור אחד לפחות $v \in U$ השונה מאפס כך ש $T(v) = \lambda v$, כלומר λ הוא ערך עצמי של T .

הוכחה: נגדיר את מטריצה A כמו בטענה 3 $A \in M_m(C)$ וידוע (המשפט היסודי של האלגברה) שלכל מטריצה כזו קיים $0 \neq u \in C^m$ אחד לפחות כך

$$Au = \lambda u \text{ נרשום } \lambda \in C; u = \begin{pmatrix} x_1 \\ \vdots \\ x_m \end{pmatrix} \text{ כאשר } 1 \leq i \leq m; x_i \in C \text{ נגדיר וקטור } v = \sum_{i=1}^m x_i v_i$$

כאשר $\Gamma = (v_1 \dots v_m)$ בסיס של U אזי $u = [v]_{\Gamma}$ היינו $A[v]_{\Gamma} = \lambda [v]_{\Gamma}$ ולכן לפי טענה 3 נקבל כי $T_u(v) = T(v) = \lambda v$ כלומר λ הוא ערך עצמי של T .

טענה 4: יהי V מרחב מכפלה פנימית מעל C או R ותהי $T: V \rightarrow V$ לינארית. אם U אינווריאנטי ביחס ל T^* אזי $U^{\perp}$ אינווריאנטי לגבי T .

הוכחה: יהי $v \in U^{\perp}$ ואזי עבור כל $w \in U$ מתקיים $(v, w) = 0$ נתבונן ב $w \in U$ שרירותי ונקבל $(T(v), w) = (v, T^*(w)) = 0$ כי $T^*(w) \in U$ בגלל האינווריאנטיות. כלומר $T(v) \in U^{\perp}$ ז"א $U^{\perp}$ אינווריאנטי לגבי T .

משפט: יהי V מרחב אוניטרי ותהי $T: V \rightarrow V$ נורמלית אזי קיים בסיס

אורתונורמלי של V המורכב כולו מוקטורים עצמיים של T .

הוכחה: יהיו $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_k \in C$ כל הערכים העצמיים של T השונים זה מזה. נסמן המרחב העצמי של T המתאים ל λ_i : $V_i = \{v \in V : T(v) = \lambda_i v\}$ ברור שכל אחת מן הקבוצות V_i היא תת מרחב לינארי של V נבחר בכל תת מרחב V_i בסיס אורתונורמלי Γ_i , זה תמיד אפשרי לפי תהליך גראהם שמידט. נגדיר סדרה סופית

$\Gamma = \bigcup_{i=1}^k \Gamma_i$ נקבל $\Gamma = (v_1 \dots v_m)$ נוכיח שזו מערכת אורתונורמלית. אם $v_j \in \Gamma$ אזי
 $v_j \in \Gamma_i$ בעבור I מסוים ולכן $\|v_j\| = 1$ כי Γ_i הוא בסיס אורתונורמלי. ברור ש v_j הוא
 וקטור עצמי של T כי $v_j \in \Gamma_i$ זאת אומרת $T(v_j) = \lambda_i v_j$.
 יהיו $v_j, v_k \in \Gamma$ כאשר $j \neq k$ כעת ישנן שתי אפשרויות:
 אם $v_j, v_k \in \Gamma_i$ עבור Γ_i מסוים אזי, מכיוון ש Γ_i אורתונורמלי נקבל כי $(v_j, v_k) = 0$
 אם $v_k \in \Gamma_l, v_j \in \Gamma_i$ כאשר $l \neq i$ אזי $T(v_k) = \lambda_l v_k$ ו $T(v_j) = \lambda_i v_j$ לכן לפי טענה 2
 $v_k \perp v_j$.

הוכחנו ש $\Gamma = (v_1 \dots v_m)$ מערכת אורתונורמלית המורכבת מוקטורים עצמיים של T
 (בפרט הם בת"ל) נסמן: $U = sp(v_1 \dots v_m)$ ברור ש Γ בסיס של U . לכל $v_i \in \Gamma$ מתקיים

$$\text{לפי טענה 1 } T^*(v_i) = \bar{\lambda}_i v_i \in U \text{ אז } v_i \in \Gamma_j \text{ לכן אם } v \in U \text{ אז } v = \sum_{i=1}^m a_i v_i, \text{ לכן}$$

$$T^*(v) = \sum_{i=1}^m a_i T^*(v_i) \text{ אבל } T^*(v_i) \in U \text{ לכל } 1 \leq i \leq m \text{ לכן } T^*(v) \in U \text{ ז"א } U \text{ אינווריאנטי}$$

לגבי T^* לכן לפי טענה 4 $U^\perp$ אינווריאנטי לגבי T .

נניח בדרך השלילה ש $U \neq V$ אזי $m < \dim V$ ז"א $\dim U^\perp = \dim V - m \geq 1$ אז לפי
 המסקנה שרשמנו קיים $v \in U^\perp$ השונה מאפס כך ש $T(v) = \lambda v$ הוא ע"ע של T .
 ז"א $\lambda = \lambda_i$ עבור i מסוים כך ש $1 \leq i \leq m$ (אחד מאלו שסימנו בתחילת ההוכחה) ז"א
 $T(v) = \lambda_i v$ ז"א $v \in V_i \subseteq U$ לכן $v \in U \cap U^\perp$ כלומר $v=0$ **בסתירה**. ולכן $U=V$ כלומר
 $m = \dim V; V = sp(v_1 \dots v_m)$ בסיס של V כנדרש.

תוצאה: לכל העתקה נורמלית T במרחב אוניטרי קיים בסיס Γ אורתונורמלי כך
 ש $[T]_\Gamma$ היא אלכסונית.

שיעור 16.5.04

הגדרה: $A \in M_n(\mathbb{C})$ נקראת נורמלית אם $AA^* = A^*A$.

טענה: יהי V מרחב אוניטרי (בעל מימד סופי) ותהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית.
 יהי Γ בסיס אורתונורמלי של V . נסמן $A = [T]_\Gamma$ אזי A נורמלית אם ורק אם T
 נורמלית.

$$\text{הוכחנו כי } \Gamma \text{ אורתונורמלי ולכן } [T^*]_\Gamma = A^*$$

הוכחת הטענה:

$\Rightarrow$ נניח כי T נורמלית אזי $TT^* = T^*T$ ולכן נוכל לרשום:

$$AA^* = A^*A \text{ ומכאן נקבל כי } [T^*T]_\Gamma = [T^*]_\Gamma [T]_\Gamma = A^*A; [TT^*]_\Gamma = [T]_\Gamma [T^*]_\Gamma = AA^*$$

$\Leftarrow$ אם $AA^* = A^*A$ אזי ניתן להוכיח ש $TT^* = T^*T$ (תרגיל) חשוב לזכור שאם שתי
 העתקות מיוצגות ביחס לאותו בסיס ע"י אותה מטריצה אז זוהי אותה העתקה.

משפט: תהי $A \in M_n(\mathbb{C})$ מטריצה נורמלית אזי קיימת מטריצה אוניטרית U

ומטריצה אלכסונית B כך ש $UAU^* = B$. יתירה מזאת $B = \begin{pmatrix} \lambda_1 & & \mathbf{0} \\ & \ddots & \\ \mathbf{0} & & \lambda_n \end{pmatrix}$ כאשר

$\lambda_1 \dots \lambda_n$ הם הערכים העצמיים של A (לא בהכרח שונים זה מזה)

הוכחה: נגדיר העתקה $T_A: \mathbb{C}^n \rightarrow \mathbb{C}^n$ על ידי הנוסחה $T_A(v) = Av$ לכל $v \in \mathbb{C}^n$ אזי

$[T_A]_E = A$ כאשר E הוא הבסיס הסטנדרטי שהוא אורתונורמלי ביחס למכפלה ההרמטית הסטנדרטית ב $\mathbb{C}^n$, לכן לפי הטענה T_A נורמלית. לכן קיים בסיס Γ של $\mathbb{C}^n$ אורתונורמלי ביחס למכפלה ההרמטית הסטנדרטית המורכב כולו מוקטורים עצמיים של T_A , שהם כמובן וקטורים עצמיים של A (אכן אם $T_A(v) = \lambda v$ אז $Av = \lambda v$ על פי הגדרת ההעתקה שהגדרנו) ידוע שאם קיים בסיס של $\mathbb{C}^n$ שמורכב כולו מוקטורים עצמיים של A אז $\Gamma = (v_1, \dots, v_n)$ כאשר $Av_i = \lambda_i v_i$ $1 \leq i \leq n$ אז

כאשר $P = (v_1, v_2, \dots, v_n)$ במקרה שלנו Γ הוא אורתונורמלי $P^{-1}AP = \begin{pmatrix} \lambda_1 & & \mathbf{0} \\ & \ddots & \\ \mathbf{0} & & \lambda_n \end{pmatrix}$

לכן העמודות של P הן מערכת אורתונורמלית, דהיינו P אוניטרית ולכן $P^{-1} = P^*$

נסמן $U = P^*$ ולכן $U^* = P$ ונקבל $UAU^* = B$ כאשר $B = \begin{pmatrix} \lambda_1 & & \mathbf{0} \\ & \ddots & \\ \mathbf{0} & & \lambda_n \end{pmatrix}$ כנדרש.

משפט: תהי $A \in M_n(\mathbb{C})$ מטריצה נורמלית אזי קיימת מטריצה אוניטרית U

ומטריצה הרמטית H כך ש $A = UH = HU$.

הוכחה: תהי B מטריצה אלכסונית, ז"א $B = \begin{pmatrix} \lambda_1 & & \mathbf{0} \\ & \ddots & \\ \mathbf{0} & & \lambda_n \end{pmatrix}$ $1 \leq i \leq n; \lambda_i \in \mathbb{C}$ נרשום

כל λ_j בצורה $\lambda_j = r_j(\cos \varphi_j + i \sin \varphi_j)$ $1 \leq j \leq n$ נסמן $z_j = \cos \varphi_j + i \sin \varphi_j$ אזי $|z_j| = 1$

לכן $\lambda_j = r_j z_j$ כאשר $0 \leq r_j \in \mathbb{R}$ וכן $z_j \bar{z}_j = 1$ נסמן מטריצה $H_1 = \begin{pmatrix} r_1 & & \mathbf{0} \\ & \ddots & \\ \mathbf{0} & & r_n \end{pmatrix}$ וכן

מטריצה $U_1 = \begin{pmatrix} z_1 & & \mathbf{0} \\ & \ddots & \\ \mathbf{0} & & z_n \end{pmatrix}$ אם כופלים שתי מטריצות אלכסוניות מקבלים

מטריצה אלכסונית כאשר באלכסון ישנו כפל איבר איבר ולכן נקבל

$$H_1 U_1 = U_1 H_1 = \begin{pmatrix} r_1 z_1 & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & r_n z_n \end{pmatrix} = B$$

$$H_1^* = \overline{H_1}' = \begin{pmatrix} \overline{r_1} & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & \overline{r_n} \end{pmatrix} = H_1$$

ומכיוון ש $0 \leq r_j \in \mathbb{R}$ אזי נקבל כי H_1 הרמטית.

$$U_1 U_1^* = \begin{pmatrix} \overline{z_1} z_1 & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & \overline{z_n} z_n \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & 1 \end{pmatrix} = I$$

ולכן U_1^* ולפי (1) נקבל $U_1^* = \begin{pmatrix} \overline{z_1} & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & \overline{z_n} \end{pmatrix}$

U_1 אוניטרית.

תהי A נורמלית כלשהי

$$U A U^* = B$$

$$\underbrace{(U^* U)}_I \underbrace{A \underbrace{U^* U}_I} = U^* B U \quad (\text{הסבר}) \quad A = U_2 B U_2^*$$

$$A = \underbrace{U^*}_{u_2} B \underbrace{U}_{u_2^*}$$

$$. H_1 U_1 = U_1 H_1 = B$$

מסקנה:

$$U = U_2 U_1 U_2^*; H = U_2 H_1 U_2^* \quad (2) \quad A = U_2 U_1 H_1 U_2^* = U_2 U_1 U_2^* U_2 H_1 U_2^* = UH$$

$$H \text{ נוכיח כי הרמטית: } H^* = (U_2 H_1 U_2^*)^* = (U_2^*)^* H_1^* U_2^* = U_2 H_1 U_2^* = H$$

לכן H הרמטית.

$$U^{-1} = (U_2 U_1 U_2^*)^{-1} = (U_2^*)^{-1} U_1^{-1} U_2^{-1} = U_2 U_1^* U_2^*$$

לכן U נוכיח כי U אוניטרית: $U^* = (U_2 U_1 U_2^*)^* = (U_2^*)^* U_1^* U_2^* = U_2 U_1^* U_2^* = U^{-1}$

אוניטרית.

$$HU = (U_2 H_1 U_2^*) \underbrace{(U_2 U_1 U_2^*)}_I = U_2 H_1 U_1 U_2^* \quad HU \text{ נחשב את } UH = U_2 U_1 H_1 U_2^* \quad (2)$$

אבל $U_1 H_1 = H_1 U_1$ כי שניהם אלכסוניות ולכן $UH = HU$ כנדרש.

טענה: תהי A מטריצה נורמלית אם כל הערכים העצמיים של A הם ממשיים אזי היא הרמטית.

$$\text{הוכחה: } A = U B U^* \text{ כאשר } B = \begin{pmatrix} \lambda_1 & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & \lambda_n \end{pmatrix}$$

כאשר $\lambda_1 \dots \lambda_n$ הם הערכים העצמיים

של A (לא בהכרח שונים זה מזה). נתון ש $\lambda_j = \overline{\lambda_j}$ לכן $1 \leq j \leq n$; $B = B^*$ אזי:

$$A^* = (U B U^*)^* = (U^*)^* B^* U^* = U B^* U^* = U B U^* = A$$

הערה: תהי $A \in M_n(\mathbb{C})$ הרמטית כך ש $1 \leq i, j \leq n; a_{ij} \in \mathbb{R}$

$$U \in M_n(\mathbb{C}) \text{ אוניטרית } \lambda_j \in \mathbb{R} \quad U A U^* = \begin{pmatrix} \lambda_1 & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & \lambda_n \end{pmatrix}$$

האם ניתן לבחור $U \in M_n(\mathbb{R})$? תשובה: כן
 (תרגיל) טענת עזר: תהי A מטריצה סימטרית ויהי $w \in \mathbb{C}^n$ וקטור עצמי של A, הוכיחו שקיים וקטור עצמי $v \in \mathbb{R}^n$ המתאים לאותו הערך העצמי כמו w.

לפי טענת העזר ניתן לבנות מטריצה U כך שכל המטריצה תהיה ממשית.

לכסון ממשי של מטריצה נורמלית $A \in M_n(\mathbb{C})$

- א. נרשום את כל הערכים העצמיים של A השונים זה מזה
 $1 \leq k \leq n; \alpha_1 \dots \alpha_k \in \mathbb{C}$
- ב. נסמן $V_j = \{v \in \mathbb{C}^n : Av = \alpha_j v\}$ ונבחר בכל V_j בסיס אורתונורמלי Γ_j (כמובן שזה אפשרי לפי תהליך גראהם שמידט)
- ג. נרשום את הבסיס המורכב מן הבסיס הנ"ל $\Gamma = \Gamma_1, \Gamma_2 \dots \Gamma_k = (v_1 \dots v_n)$
- ד. נסמן מטריצה $P = \underbrace{(v_1 \dots v_n)}_{\text{columns}}$ אזי היא מטריצה אוניטרית וגם מתקיים

$$P^{-1}AP = \begin{pmatrix} \lambda_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & \lambda_n \end{pmatrix}; Av_j = \lambda_j v_j$$

ה. נסמן $U = P^{-1} = P^*$ ולכן $U^* = P$ ונקבל $UAU^* = B$ כאשר

$$B = \begin{pmatrix} \lambda_1 & & 0 \\ & \ddots & \\ 0 & & \lambda_n \end{pmatrix}$$

כאשר U אוניטרית ו B אלכסונית.

מקרה מיוחד: נניח שמטריצה A היא ממשית וגם צמודה לעצמה כלומר היא סימטרית אזי כל הערכים העצמיים שלה $1 \leq k \leq n; \alpha_1 \dots \alpha_k \in \mathbb{R}$ אזי אפשר להסתפק רק בוקטורים של $\mathbb{R}^n$ כלומר להגדיר מרחב $V_j = \{v \in \mathbb{R}^n : Av = \alpha_j v\}$ $1 \leq j \leq k$ ולהמשיך את התהליך כמו קודם, נקבל מטריצה $U \in M_n(\mathbb{R})$ וגם $B \in M_n(\mathbb{R})$ כלומר במקרה A סימטרית וגם ממשית, זה המקרה שלפנינו:

הסבר: נניח ש $w \in \mathbb{C}^n$ הוא וקטור עצמי של A המתאים לאיזושהו ערך עצמי ממשי

$$w = \begin{pmatrix} z_1 \\ \vdots \\ z_n \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} a_1 + ib_1 \\ \vdots \\ a_n + ib_n \end{pmatrix} = \underbrace{\begin{pmatrix} a_1 \\ \vdots \\ a_n \end{pmatrix}}_u + i \underbrace{\begin{pmatrix} b_1 \\ \vdots \\ b_n \end{pmatrix}}_v \Rightarrow u \in \mathbb{R}^n, v \in \mathbb{C}^n, w = u + iv$$

$$Aw = \alpha w \Rightarrow A(u + iv) = \alpha u + i\alpha v \Rightarrow Au + iAv = \alpha u + i\alpha v$$

כאשר לפחות אחד מבין u, v שונה מאפס. $Au = \alpha u, Av = \alpha v \Rightarrow v \in \mathbb{R}^n$

דוגמה: $A = \begin{pmatrix} 3 & 1 & 1 \\ 1 & 3 & 1 \\ 1 & 1 & 3 \end{pmatrix}$ מצאו מטריצה אוניטרית ממשית U ומטריצה אלכסונית B כך ש $U^*AU = B$

מטריצה (ריבועית) ממשית נורמלית

המטרה: למצוא $B, U \in M_n(\mathbb{R})$ כך ש U אוניטרית ו B פשוטה מאוד. עד כמה פשוטה יכולה B להיות?

מירכוב של מרחב אוקלידי

יהי V מרחב אוקלידי, כלומר מרחב בעל מימד סופי מעל $\mathbb{R}$ בו מוגדרת מכפלה סקלרית נתונה מסוימת, נגדיר מרחב $\hat{V}$ כקבוצה של כל הביטויים הפורמליים מן הצורה $u, v \in V: u + iv$.

$$(v_1 + iv_2) + (u_1 + iu_2) = (v_1 + u_1) + i(v_2 + u_2)$$

נגדיר חיבור: $z \in \mathbb{C}$ כלומר $z = x + iy$ אזי $z \cdot (v_1 + iv_2) = (xv_1 + yv_2) + i(xv_2 + yv_1)$ כל מנת להוכיח שזהו מרחב לינארי מעל $\mathbb{C}$ יש צורך להוכיח את כל התכונות של מרחבים לינאריים.

הערות:

- אנו אומרים ש $v_1 + iv_2 = u_1 + iu_2$ אם $v_1 = u_1$ ו $v_2 = u_2$.
- סימון אם $u, v \in V; w = u + iv$ נרשום $\text{Re } w = u; \text{Im } w = v$ $\bar{w} = u - iv$.
- אם $v \in V$ אנו נוהה את v עם הביטוי הפורמלי $v + i0$, אז v אנו מניחים כי $V \subset \hat{V}$.

טענה 1: אם $v_1 \dots v_k \in V$ קבוצה בת"ל אזי היא בת"ל גם ב $\hat{V}$ (כאשר לגבינו $\hat{v}_j = v_j + i0$)

הוכחה: נרשום את המשוואה $\alpha_1 v_1 + \dots + \alpha_k v_k = 0$ כאשר $\alpha_j \in \mathbb{C}$ $1 \leq j \leq k$ אבל $\alpha_j = a_j + ib_j$ ולכן המשוואה מקבלת את הצורה הבאה:
 $(a_1 + ib_1)v_1 + \dots + (a_k + ib_k)v_k = 0$ שניתן לכותבה כמובן גם כ:
 $(a_1 v_1 + \dots + a_k v_k) + i(b_1 v_1 + \dots + b_k v_k) = 0 + i0$ $0 \in V$ כלומר קיבלנו בעצם שתי משוואות שבכל אחת מהם יש את K הוקטורים עם מקדמים מ $\mathbb{R}$ ששכומם שווה ל 0 ולכן כל המקדמים הם 0 ונקבל כי גם $\alpha_j = 0$ $1 \leq j \leq k$

טענה 2: אם $v_1 \dots v_n$ בסיס של V אז הם גם בסיס של $\hat{V}$.

הוכחה: הוכחנו בטענה 1 שהם בת"ל נותר להוכיח שהם פורסים את המרחב $\hat{V}$, אכן אם $w \in \hat{V}$ אזי $w = v + iu$ כאשר $u, v \in V$ לכן $v = \sum_{j=1}^n a_j v_j; u = \sum_{j=1}^n b_j v_j$ $a_j, b_j \in \mathbb{R}$

ולכן $w = \sum_{j=1}^n a_j v_j + i \sum_{j=1}^n b_j v_j = \sum_{j=1}^n (a_j + ib_j) v_j$ כלומר ניתן להציג כל וקטור שרירותי $w \in \hat{V}$ כצירוף לינארי של $v_1 \dots v_n$

מסקנה: $\dim V = \dim \hat{V}$ כאשר V מעל $\mathbb{R}$ ו $\hat{V}$ מעל $\mathbb{C}$.

נגדיר מכפלה הרמטית ב $\hat{V}$ בעזרת המכפלה הסקלרית המוגדרת ב V .

יהיו $w_1 = u_1 + iv_1; w_2 = u_2 + iv_2; w_1, w_2 \in \hat{V}$ נגדיר:

$$(w_1, w_2)_{\mathbb{C}} = (u_1 + iv_1, u_2 + iv_2) = (u_1, u_2) + (v_1, v_2) + i((v_1, u_2) - (u_1, v_2))$$

נראה כי המכפלה החדשה הנה הרמטית:

ההעתקה אכן הרמטית ויתירה מזאת מתקיים: $\|w\|^2 = \|u\|^2 + \|v\|^2$.

הגדרה: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית, נגדיר העתקה חדשה $\hat{T}: \hat{V} \rightarrow \hat{V}$ על ידי

הנוסחה הבאה: אם $w = u + iv$ אזי $\hat{T}(w) = T(u) + iT(v)$

טענה 1: $\hat{T}$ היא לינארית.

הוכחה:

טענה 2:

א. אם $u_1, u_2 \in V$ אזי $(u_1, u_2)_C = (u_1, u_2)$

ב. לכל $w_1, w_2 \in \hat{V}$ מתקיים $\overline{w_1 + w_2} = \overline{w_1} + \overline{w_2}$

ג. אם $w \in \hat{V}$ אזי $\overline{zw} = z\overline{w}$ $z \in \mathbb{C}$

ד. אם $w \in \hat{V}$ אזי $w + \overline{w} = 2\text{re}(w)$; $w - \overline{w} = 2\text{Im}(w)$

ה. אם $w_1, w_2 \in \hat{V}$ אז $(\overline{w_1}, \overline{w_2})_C = \overline{(w_1, w_2)_C}$

ו. $w = \overline{\overline{w}} \Leftrightarrow w \in V$

הוכחות:

טענה 3: תכונות של $\hat{T}$

יהו S, T העתקות לינאריות מ V ל V אזי:

א. $\widehat{T+S} = \widehat{T} + \widehat{S}$

ב. אם $\alpha \in \mathbb{R}$ אזי $\widehat{\alpha T} = \alpha \widehat{T}$

ג. $\widehat{TS} = \widehat{T} \widehat{S}$

הוכחת ג': נסמן $w = u + iv \in \hat{V}$ שרירותי אזי

$$\widehat{TS}(w) = TS(u) + iT(S(v)) = T(S(u)) + iT(S(v)) = \widehat{T}(S(u) + iS(v)) = \widehat{T}(\widehat{S}(w))$$

טענה 4: אם $T: V \rightarrow V$ לינארית אזי $\widehat{T^*} = (\widehat{T})^*$

הוכחה:

טענה 5: תהי $I: V \rightarrow V$ העתקת הזהות של V אזי $\widehat{I}$ היא העתקת הזהות של $\hat{V}$

הוכחה: לכל $w = u + iv \in \hat{V}$ מתקיים $\widehat{I}(w) = I(u) + iI(v) = u + iv = w$

תוצאה:

א. אם T נורמלית אזי $\widehat{T}$ נורמלית

ב. אם T אוניטרית אזי $\widehat{T}$ אוניטרית

ג. אם T צמודה לעצמה אזי $\widehat{T}$ הרמטית

הוכחה:

א. $\widehat{(\widehat{T})^*} = \widehat{T} \widehat{T^*} = \widehat{TT^*} = \widehat{T^*T}$ וגם $\widehat{(\widehat{T})^*} = \widehat{T^*} \widehat{T} = \widehat{T^*T} = \widehat{T^*T}$ לכן $\widehat{(\widehat{T})^*} = \widehat{T} \widehat{T^*}$

ב. נתון T אוניטרית ז"א $TT^* = I$ לכן $\widehat{TT^*} = \widehat{I} = \widehat{I}$ לכן $\widehat{TT^*} = \widehat{I} = \widehat{I}$ ז"א $\widehat{T} \widehat{T^*} = \widehat{I}$

אוניטרית.

ג. אם T צמודה לעצמה אז $T^* = T$ לכן $\widehat{T}^* = \widehat{T}$ כנדרש.

משפט 1: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה לינארית ויהי $\alpha \in \mathbb{R}$ עייע של $\widehat{T}$ (אם יש כזה) אזי $\widehat{V}_\alpha = \{w \in \widehat{V} : \widehat{T}(w) = \alpha w\}$ יתירה מזאת קיים בסיס אינ של $\widehat{V}_\alpha$ שמורכב כולו מוקטורים של V .

הוכחה: אם α הוא עייע של $\widehat{T}$ אזי קיים $0 \neq w \in \widehat{V}$ כך ש $\widehat{T}(w) = \alpha w$ נרשום

אזי $w = u + iv$ $\widehat{T}(u + iv) = \alpha(u + iv) \Rightarrow T(u) + iT(v) = \alpha u + i\alpha v$ אבל לפחות אחד מן $T(u), T(v), \alpha u, \alpha v \in V$ ולכן $\alpha \in \mathbb{R}$

והוקטורים u, v שונה מאפס (כי w שונה מאפס) ולכן α הוא עייע של T . נסמן $V_\alpha = \{v \in V : T(v) = \alpha v\}$ בהתאם לתהליך גראהם שמידט נבחר ב V_α בסיס אינ

$v_1, \dots, v_k$ אזי $\widehat{T}(v_i) = T(v_i) = \alpha v_i$ לכל $1 \leq i \leq k$ לכן $v_i \in \widehat{V}_\alpha$ אם $i \neq j$ אזי $(v_i, v_j)_C = (v_i, v_j) = 0$ אם $i = j$ אזי $(v_i, v_i)_C = (v_i, v_i) = 1$ לכן הם מערכת

אורתונורמלית ב $\widehat{V}_\alpha$ בפרט היא בת"ל.

נראה כי היא פורסת את $\widehat{V}_\alpha$, יהי $w = u + iv \in \widehat{V}_\alpha$ שרירותי הוכחנו קודם כי מתקיים

לכן $T(u) = \alpha u; T(v) = \alpha v$ לכן $u, v \in V_\alpha$ כלומר $u = \sum_{i=1}^k a_i v_i; v = \sum_{i=1}^k b_i v_i$ לכן $a_i, b_i \in \mathbb{R}$

לכן $w = \sum_{i=1}^k a_i v_i + i \sum_{i=1}^k b_i v_i = \sum_{i=1}^k (a_i + ib_i) v_i$ לכן $v_1, \dots, v_k$ פורסים את $\widehat{V}_\alpha$ ומהווים בסיס אינ כנדרש.

משפט 2: בתנאים של המשפט הקודם אם $\lambda \notin \mathbb{R}$ הוא עייע של $\widehat{T}$ אזי גם $\bar{\lambda}$ הוא עייע של $\widehat{T}$, יתירה מזאת אם $v_1, \dots, v_k$ הוא בסיס אינ של $\widehat{V}_\lambda$ אזי $\bar{v}_1, \dots, \bar{v}_k$ הוא בסיס אינ של $\widehat{V}_{\bar{\lambda}}$

הוכחה: אם $\lambda = a + ib$ כאשר $a, b \in \mathbb{R}$ ו $b \neq 0$ הוא ערך עצמי של $\widehat{T}$ אזי קיים

$w = u + iv \in \widehat{V}$ כך ש $\widehat{T}(w) = \lambda w$ לכן $\widehat{T}(w) = \lambda w = \bar{\lambda} \bar{w} = \overline{\lambda w} = \overline{\widehat{T}(w)} = T(u) - iT(v) = \widehat{T}(\bar{w})$

לכן $\bar{\lambda}$ הוא עייע של $\widehat{T}$ וגם אם w וייע המתאים ל λ אזי $\bar{w}$ וייע המתאים ל $\bar{\lambda}$. המשך הוכחה: תרגיל.

משפט 3: תהי $T: V \rightarrow V$ העתקה נורמלית כאשר V הוא מרחב אוקלידי בעל מימד סופי אזי קיים בסיס אינ של V כך שהמטריצה המייצגת את T ביחס לבסיס זה

היא מן הצורה $A = \begin{pmatrix} \lambda_1 & 0 & \dots & \dots & \dots & 0 \\ 0 & \ddots & \ddots & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \ddots & \lambda_m & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \ddots & \ddots & A_1 & \ddots & \vdots \\ \vdots & \ddots & \ddots & \ddots & \ddots & 0 \\ 0 & \dots & \dots & \dots & 0 & A_k \end{pmatrix}$ כאשר $1 \leq i \leq m; \lambda_i \in \mathbb{R}$

ו $A_j = \begin{pmatrix} a_j & b_j \\ -b_j & a_j \end{pmatrix} \in M_2(\mathbb{R})$ ו $m + 2k = n$ וכן מתקיים $1 \leq j \leq k$

תרגול :

משפט: בהנתן מטריצה רגולרית A קיים פירוק שלה לאוניטרית וצמודה לעצמה.

הוכחה: נתבונן במטריצה AA^* מטריצה זו הנה מטריצה צמודה לעצמה (ולכן גם נורמלית) מכיוון ש $(AA^*)^* = (A^*)^* A^* = AA^*$ לכן קיים לה פירוק $AA^* = UBU^*$ כאשר U אוניטרית ו B אלכסונית.

טענה: עבור כל T ט"ל צמודה לעצמה כל ערך עצמי של T הוא ממשי $0 \leq$.

בנוסף, אם A רגולרית אזי גם A^* רגולרית ולכן $\text{Ker}(AA^*) = 0$

יהי v ו"ע של AA^* עם ע"ע λ אזי מתקיים

$$0 < \underbrace{(A^*v, A^*v)}_{v \neq 0 \Rightarrow A^*v \neq 0} = (AA^*v, v) = (\lambda v, v) = \lambda(v, v) \Rightarrow \lambda > 0$$

מטריצה B היא מן הצורה $B = \begin{pmatrix} \lambda_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & \lambda_n \end{pmatrix}$ נגדיר $S^* = S = \begin{pmatrix} \sqrt{\lambda_1} & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & \sqrt{\lambda_n} \end{pmatrix}$ ניתן

להגדיר זאת כי הוכחנו שכל הערכים העצמיים חיוביים וממשיים.

$$AA^* = \underbrace{US}_{R} \underbrace{S^*U^*}_{R^*}; A = \underbrace{RR^{-1}}_I A$$

טענה: $R^{-1}A$ אוניטרית.

הוכחה: $(R^{-1}A)(R^{-1}A)^* = R^{-1}AA^*(R^{-1})^* = \underbrace{S^{-1}U^{-1}}_{R^{-1}} \underbrace{USS^*U^*}_{AA^*} \underbrace{(U^{-1})^*(S^{-1})^*}_{(R^{-1})^*} = I$ ולכן נוכל

כעת לרשום $A = \underbrace{RR^{-1}}_I A = RU^*UR^{-1}A$ כאשר $UR^{-1}A$ אוניטרית ככפל של מטריצות

אוניטריות.

טענה: RU^* צמודה לעצמה.

הוכחה: $RU^* = USU^* \Rightarrow (RU^*)^* = (USU^*)^* = (U^*)^* S^* U^* = USU^*$

ולכן הראנו פירוק של כל מטריצה A רגולרית לאוניטרית וצמודה לעצמה.

צורת ג'ורדן

סכומים ישרים

הגדרה: יהי V מרחב לינארי מעל F ויהיו $U_1 \dots U_m$ תתי מרחבים של V . נאמר שתת מרחב W של V הוא סכום $U_1 \dots U_m$ אם לכל וקטור $w \in W$ קיימים $1 \leq i \leq m; u_i \in U_i$ כך ש $w = \sum_{i=1}^m u_i$. אם קיימת סדרה יחידה של וקטורים כאלו המקיימים $w = \sum_{i=1}^m u_i$ אזי נאמר ש W הוא סכום ישר של $U_1 \dots U_m$.

$$W = \bigoplus_{i=1}^m U_i \quad \text{סימון:}$$

טענה 1: יהי V מרחב לינארי מעל F ויהיו $U_1 \dots U_m$ תתי מרחבים של V אזי W הוא סכום ישר של $U_1 \dots U_m$ אם ורק אם מתקיימים שני התנאים הבאים:

$$\text{ii. לכל } 1 \leq i \leq m \text{ מתקיים } \left(\sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ j \neq i}} U_j \right) \cap U_i = \{0\}$$

הוכחה: $\Leftarrow$ נניח ש W הוא סכום ישר של $U_1 \dots U_m$ אזי W הוא סכום שלהם לפי

ההגדרה. נניח בדרך השלילה כי $\left(\sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ j \neq i}} U_j \right) \cap U_i \neq \{0\}$ אזי קיים $w \neq 0$ כך ש $w \in U_i$

וגם $w \in \sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ j \neq i}} U_j$ אזי ניתן להציג אותו כ $w = 0 + 0 + \dots + w + 0 + \dots + 0$ כלומר

$$w = \sum_{j=1}^m v_j \quad \text{וגם} \quad w = \sum_{j=1}^m u_j$$

$v_i = 0; v_j \in U_j$ $u_i = w; j \neq i, u_j = 0$

$0 = v_i \neq u_i = w$ בסתירה להנחה ש W סכום ישר של $U_1 \dots U_m$.

$\Rightarrow$ נניח כי לכל $1 \leq i \leq m$ מתקיים $\left(\sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ j \neq i}} U_j \right) \cap U_i = \{0\}$ וגם W הוא סכום של

$U_1 \dots U_m$. נניח כי עבור $w \in W$ מסוים מתקיים $w = \sum_{i=1}^m u_i$ וגם $w = \sum_{i=1}^m v_i$ כאשר

$1 \leq i \leq m; u_i, v_i \in U_i$ אזי $(u_1 - v_1) + (u_2 - v_2) + \dots + (u_m - v_m) = 0$ נניח בדרך השלילה כי

$u_i - v_i \neq 0$ עבור i מסוים אזי $u_i - v_i = \sum_{i \neq j=1}^m -(u_j - v_j) \in \sum_{i \neq j=1}^m U_j$ אבל $u_i - v_i \in U_i$ ולכן

$u_i - v_i = 0$ בסתירה להנחה.

טענה 2: יהיו $U_1 \dots U_m$ תתי מרחבים של V ויהיו Γ_i בסיסים של U_i . נגדיר קבוצת וקטורים $\Gamma_1 \Gamma_2 \dots \Gamma_m = (v_1, v_2, \dots, v_k) = (\underbrace{v_1 \dots v_{m_1}}_{\Gamma_1} \underbrace{v_{m_1+1} \dots v_{m_2}}_{\Gamma_2} \dots v_{(m-1)} \underbrace{v_{(m-1)+1} \dots v_{m_m}}_{\Gamma_m})$ אזי W

הוא סכום ישר של $U_1 \dots U_m$ אם ורק אם $\Gamma_1 \Gamma_2 \dots \Gamma_m$ הוא בסיס של W
הערה: יהי $1 \leq j \leq m$ $m_j = \dim U_j$ נסמן $n_1 = m_1, n_2 = m_1 + m_2, \dots, n_l = n_{l-1} + m_l$ אזי

$$n_m = \sum_{j=1}^m m_j \quad \text{הם } v_{m_{l-1}+1}, \dots, v_{n_l} \text{ של } \Gamma_l$$

הוכחה: נניח ש W הוא סכום ישר של $U_1 \dots U_m$ אזי לכל $w \in W$ קיים

$$w = \sum_{i=1}^m u_i \quad \text{כך ש } 1 \leq i \leq m; u_i \in U_i \quad \text{אזי } u_i \in U_i = sp(\Gamma_i) \subseteq sp(v_1 \dots v_{n_m})$$

$$\Gamma_1 \Gamma_2 \dots \Gamma_m \text{ פורסת את } W \text{ נרשום את המשוואה } \sum_{i=1}^{n_m} a_i v_i = 0 \text{ אזי נקבל}$$

$$0 = \underbrace{a_1 v_1 + \dots + a_{n_1} v_{n_1}}_{u_1} + \underbrace{a_{n_1+1} v_{n_1+1} + \dots + a_{n_2} v_{n_2}}_{u_2} + \dots + \underbrace{a_{n_{m-1}+1} v_{n_{m-1}+1} + \dots + a_{n_m} v_{n_m}}_{u_m}$$

נסמן $u_l = \sum_{j=n_{l-1}+1}^{n_l} a_j v_j$ כלומר $\sum_{l=1}^m u_l = 0$ דהיינו $u_l \in U_l$ אבל גם $0=0+0+\dots+0$ אבל W

הוא סכום ישר של $U_1 \dots U_m$ וכמוכן ש 0 שייך ל W לכן יש לו הצגה יחידה ולפיכך

$$0 = \sum_{j=n_{l-1}+1}^{n_l} a_j v_j = 0 \quad \text{ונקבל } 1 \leq l \leq m; u_l = 0 \quad \text{כאשר } v_j \text{ אלו בת"ל כי הם אברי בסיס ולכן}$$

$a_j = 0$ לכן כל המקדמים ברשימה המוקרית שווים לאפס כלומר כל הוקטורים ברשימה המקורית בת"ל ולכן מכיוון שכבר הוכחנו שהם פורסים הם בסיס של W .
 $\Rightarrow$ נניח כי $\Gamma_1 \Gamma_2 \dots \Gamma_m = (v_1, v_2, \dots, v_k)$ בסיס של W אזי כל וקטור $w \in W$ ניתן

$$\text{להצגה } \sum_{i=1}^{n_m} a_i v_i \text{ נסמן כמו קודם:}$$

$$w = \underbrace{a_1 v_1 + \dots + a_{n_1} v_{n_1}}_{u_1} + \underbrace{a_{n_1+1} v_{n_1+1} + \dots + a_{n_2} v_{n_2}}_{u_2} + \dots + \underbrace{a_{n_{m-1}+1} v_{n_{m-1}+1} + \dots + a_{n_m} v_{n_m}}_{u_m}$$

נסמן $u_l = \sum_{j=n_{l-1}+1}^{n_l} a_j v_j$ כלומר $w = \sum_{l=1}^m u_l$ כלומר כל וקטור של W ניתן להצגה כסכום

$$\text{של } U_1 \dots U_m \text{ (צריך להוכיח שאם } w = \sum_{l=1}^m u_l \text{ אזי } w \in W \text{ - תרגיל)}$$

נניח שעבור $w \in W$ קיימת הצגה $w = \sum_{l=1}^m w_l$ כאשר $1 \leq l \leq m; w_l \in U_l$ אזי ניתן לרשום

$$w = \sum_{l=1}^m w_l = \sum_{j=1}^{n_m} b_j v_j \Rightarrow \sum_{j=1}^{n_m} a_j v_j = \sum_{j=1}^{n_m} b_j v_j \quad \text{אזי } w_l = \sum_{j=n_{l-1}+1}^{n_l} b_j v_j$$

כלומר $1 \leq j \leq n_m; a_j = b_j$ ולכן ההצגה של w יחידה.

טענה 3: יהי $W = \bigoplus_{l=1}^m U_l$ אזי $\dim W = \sum_{l=1}^m \dim U_l$

הוכחה: יהו $1 \leq l \leq m; \Gamma_l$ בסיסים של U_l אזי לפי טענה 2 $\Gamma_1 \dots \Gamma_m$ בסיס של W ולכן $\dim W = \sum_{l=1}^m \dim U_l$ כנדרש.

טענה 4: נניח ש $W = \sum_{l=1}^m U_l$ וגם $\dim W = \sum_{l=1}^m \dim U_l$ אזי $W = \bigoplus_{l=1}^m U_l$

הוכחה: כל $w \in W$ ניתן להצגה $w = \sum_{l=1}^m u_l$ כאשר $1 \leq l \leq m; u_l \in U_l$ אבל כל $w \in sp(\Gamma_1 \dots \Gamma_m)$ ולכן ברור כי $u_i \in U_i = sp(\Gamma_i) \subseteq sp(\Gamma_1 \dots \Gamma_m)$ לכן $\Gamma_1 \dots \Gamma_m$ פורסת את W אבל מספר הוקטורים ב $\Gamma_1 \dots \Gamma_m$ הוא בדיוק $\sum_{l=1}^m \dim U_l$ ולכן $\Gamma_1 \dots \Gamma_m$ בסיס של W ולפי טענה 2 $W = \bigoplus_{l=1}^m U_l$.

טענה 5: נניח ש $1 \leq l \leq m; U_l \subset W$ כך ש $\dim W = \sum_{l=1}^m \dim U_l$ וגם לכל $1 \leq i \leq m$

$$\text{מתקיים } \left(\sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ j \neq i}} U_j \right) \cap U_i = \{0\} \text{ אזי } W = \bigoplus_{l=1}^m U_l$$

מטריצות בלוקים

הגדרה: תהי $A \in M_n(F)$ ותהי $1 \leq k \leq m; A_k$ סדרה של מטריצות כך ש $A_k \in M_{n_k}(F)$ נגדיר מספרים $l_0 = 0, l_1 = n_1, l_2 = n_1 + n_2, \dots, l_k = l_{k-1} + n_k$ בפרט $l_m = n$ כי $\sum_{k=1}^m n_k = n$ כאשר האיברים של A הנמצאים בשורות ועמודות בעלי המספר הסידורי בין $l_{k-1} + 1$ ל l_k הם אברי A_k בהתאם לסדר. במקרה שכזה אנו אומרים ש A היא מטריצת

$$. A = \begin{pmatrix} A_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & A_m \end{pmatrix} \text{ בלוקים מן הצורה}$$

$$\text{אזי } A_k = \begin{pmatrix} b_{11}^{(k)} & \dots & b_{1n_k}^{(k)} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ b_{n_k 1}^{(k)} & \dots & b_{n_k n_k}^{(k)} \end{pmatrix} \text{ הערה: נרשום את } A_k \text{ בצורה מפורשת}$$

$$. 1 \leq i, j \leq n_k \Rightarrow a_{l_{k-1}+i, l_{k-1}+j} = b_{ij}^{(k)}$$

משפט: יהי V מרחב לינארי מעל F ויהיו $1 \leq k \leq m; U_k$ ת"מ של V כך ש $W = \bigoplus_{i=1}^m U_i$

(בפרט אם $n_k = \dim U_k$ אזי $\sum_{k=1}^m n_k = n$ כאשר $\dim V = n$) תהי $T: V \rightarrow V$ לינארית כך

שכל $1 \leq k \leq m; U_k$ אינווריאנטים לגבי T נבחר בכל $1 \leq k \leq m; U_k$ בסיס Γ_k ונבנה

$$\text{בסיס של } V \text{ בדרך הרגילה } \Gamma = \Gamma_1 \dots \Gamma_m \text{ אזי } A = [T]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} A_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & A_m \end{pmatrix} \text{ כאשר}$$

$$1 \leq k \leq m, A_k = [T_{U_k}]_{\Gamma_k}$$

$$\text{הוכחה: נרשום את } A_k = \begin{pmatrix} b_{11}^{(k)} & \dots & b_{1n_k}^{(k)} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ b_{n_k 1}^{(k)} & \dots & b_{n_k n_k}^{(k)} \end{pmatrix} \text{ המטרה היא להראות כי}$$

$1 \leq i, j \leq n_k \Rightarrow a_{i, k-1+i, k-1+j} = b_{ij}^{(k)}$ ושאר האברים באותן השורות והעמודות הם אפסים.

נסמן וקטורי Γ_k בצורה הבאה $v_1^{(k)}, \dots, v_{n_k}^{(k)}$ ז"א אם $\Gamma = v_1 \dots v_n$ אזי

$$T(v_j^{(k)}) = T_{U_k}(v_j^{(k)}) = \sum_{i=1}^{n_k} b_{ij}^{(k)} v_i^{(k)} \text{ נקבל } A_k \text{ לפי הגדרת מטריצה } 1 \leq j \leq n_k \Rightarrow v_j^{(k)} = v_{i_{k-1+j}}$$

כמו כן לפי הגדרה של A נקבל $T(v_j^{(k)}) = \sum_{i=1}^n a_{ij} v_i$ עבור וקטורים

בין $l_{k-1} + 1$ לבין l_k ונקבל $T(v_{i_{k-1+j}}) = \sum_{i=1}^n a_{i, l_{k-1}+j} v_i$ ובגלל יחידות ההצגה נקבל כמסקנה

כי כל המקדמים a_{ij} שאנם מתאימים לוקטורים של Γ_k הם אפסים. ואז נקבל

$$T(v_{i_{k-1+j}}) = \sum_{i=1}^n a_{i, l_{k-1}+j} v_{i_{k-1}+i} \text{ כלומר } a_{i, l_{k-1}+j} = b_{ij}^{(k)} \text{ כנדרש.}$$

תת מרחבים T ציקליים.

הגדרה: יהי V מרחב לינארי מעל F $T: V \rightarrow V$ לינארית ויהי $v \in V$ וקטור נתון השונה מאפס. נתון כי $\dim V = n$ ונתבונן בסדרת וקטורים $v, T(v), T^2(v), \dots, T^{n-1}(v)$

אזי הם תלויים לינארית נמצא k מינימלי כך ש $v, T(v), T^2(v), \dots, T^k(v)$ תלוייה

לינארית אזי $k \leq n$, אזי $v, T(v), T^2(v), \dots, T^{k-1}(v)$ היא סדרה בת"ל של k וקטורים.

אזי $T^k(v)$ הוא צ"ל של $v, T(v), T^2(v), \dots, T^{k-1}(v)$ נסמן

$U = \text{sp}(v, T(v), T^2(v), \dots, T^{k-1}(v))$ אזי U נקראת תת מרחב T ציקלי.

טענה 1: לכל $j \geq 0$ $T^j(v) \in U$

הוכחה: $0 \leq j \leq k-1$ טריויאלי. לגבי $T^k(v)$ הראנו כי הוא צ"ל של

$v, T(v), T^2(v), \dots, T^{k-1}(v)$ ולכן הוא שייך ל U , עבור $j > k$ נוכיח באידוקציה.

ניח ש $T^j(v) \in U$ אזי $T^j(v) = a_1 v + a_2 T(v) + a_3 T^2(v) + \dots + a_k T^{k-1}(v)$ ולכן

$T^{j+1}(v) \in U$ גם ולכן $T^{j+1}(v) = a_1 T(v) + a_2 T^2(v) + a_3 T^3(v) + \dots + a_{k-1} T^{k-1}(v) + a_k T^k(v)$

טענה 2: U הוא אינווריאנטי.

הוכחה: אם $u \in U$ אזי $u = \sum_{i=0}^{k-1} a_i T^i(v)$ ולכן

$$T(u) = \sum_{i=0}^{k-1} a_i T^{i+1}(v) = a_0 T(v) + \dots + a_{k-1} T^k(v).$$

טענה 3: בסיומנים של הטענות הקודמות נסמן $v_j = T^{k-j}(v)$ ז"א

כי $v_1 = T^{k-1}(v), v_2 = T^{k-2}(v), \dots, v_k = T^0(v) = v$ היא בסיס של U ונקבל כי

$$[T_U]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} c_1 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ c_2 & 0 & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \vdots & \ddots & 1 & 0 \\ c_{k-1} & \vdots & \ddots & \ddots & 1 \\ c_k & 0 & \dots & \dots & 0 \end{pmatrix}$$

הוכחה: נסמן $T(v_1) = T^k(v) = \sum_{i=1}^k c_i v_i$ ולכן העמודה הראשונה הנה $\begin{pmatrix} c_1 \\ \vdots \\ c_k \end{pmatrix}$

באופן כללי לכך $2 \leq j \leq k$ מתקיים $T(v_j) = T(T^{k-j}(v)) = T^{k-j+1}(v) = T^{k-(j-1)}(v) = v_{j-1}$

ולכן העמודה ה- j היא תמיד העמודה ה- $j-1$ ונקבל את המטריצה $e_{j-1} = \begin{pmatrix} 0 \\ \vdots \\ 1 \\ \vdots \\ 0 \end{pmatrix}$

שבטענה.

העתקות נילפונטיות

הגדרה: אנו אומרים ש $T: V \rightarrow V$ נילפוטנטית אם $T^k = 0$ עבור $k \geq 1$ מסוים (k זה יקרא אינדקס הנילפוטנטיות של T) בדומה אם מטריצה $A^k = 0$ אזי A נילפוטנטית.

תכונות מיידייות:

1. T נילפוטנטית אם ורק אם העי"ע היחיד של T הוא אפס.
2. הפולינום האופייני של T הוא $f(t) = t^n$ כאשר $n = \dim V$
3. הפולינום המינימלי של T הוא $m(t) = t^r$ ולכן $1 \leq r \leq n$; הוא אינדקס הנילפוטנטיות של T.

טענה 1: אם r הוא אינדקס הנילפוטנטיות של T, $v \in V$ כזה ש $T^{r-1}(v) \neq 0$ אזי הקבוצה $U = \text{sp}(v, T(v), T^2(v), \dots, T^{r-1}(v))$ היא T ציקלית.

הוכחה: נוכיח ש $v, T(v), T^2(v), \dots, T^{r-1}(v)$ בת"ל. נרשום את המשוואה $a_1 v + a_2 T(v) + a_3 T^2(v) + \dots + a_r T^{r-1}(v) = 0$ נוכיח ש $a_1 = 0$. אכן נפעיל על שני האגפים במשוואה ונקבל כי $a_1 T^{r-1}(v) + a_2 T^r(v) + a_3 T^{r+1}(v) + \dots + a_r T^{2r-2}(v) = 0$ כלומר $a_1 T^{r-1}(v) = 0$ ולכן $a_1 = 0$ כי $T^{r-1}(v) \neq 0$. נניח שהוכחנו כי $a_1 \dots a_j$ הם אפסים ונוכיח ש a_{j+1} גם אפס, אכן נקבל מהנחת האידוקציה $a_{j+1} T^j(v) + \dots + a_r T^{r-1}(v) = 0$ נפעיל על שני האגפים T^{r-j-1} ונקבל כי $a_{j+1} = 0$ כי $T^{r-1}(v) \neq 0$.
בת"ל ו $T^k(v) = 0$ צירוף לינארי שלהם לכן $U = \text{sp}(v, T(v), T^2(v), \dots, T^{r-1}(v))$ היא T ציקלית כנדרש.

טענה 2: בתנאים של הטענה הקודמת, נסמן $\Gamma = v_1 \dots v_k$ כאשר $v_j = T^{k-j}(v)$ אזי

$$[T_U]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \vdots & \ddots & 1 & 0 \\ 0 & \vdots & \ddots & \ddots & 1 \\ 0 & 0 & \dots & \dots & 0 \end{pmatrix} \text{ היא בסיס של } U \text{ ונקבל כי}$$

$$[T_U]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} c_1 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ c_2 & 0 & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \vdots & \ddots & 1 & 0 \\ c_{k-1} & \vdots & \ddots & \ddots & 1 \\ c_k & 0 & \dots & \dots & 0 \end{pmatrix} \text{ הוכחה: לפי התזכורת המטריצה צריכה להראות}$$

כאשר $T^r(v) = \sum_{i=1}^k c_i v_i$ אבל במקרה שלנו $T^r = 0$ ולכן $c_j = 0$ $1 \leq j \leq k$

תוצאה של טענה 1: יהי V מרחב n מימדי מעל F $T: V \rightarrow V$ נילפוטנטית אזי קיים תת מרחב T ציקלי r מימדי של V אחד לפחות כאשר r הוא אינדקס הנילפוטנטיות של T .

הוכחה: אם r הוא אינדקס הנילפוטנטיות של T אזי קיים $v \in V$ כזה ש $T^{r-1}(v) \neq 0$ אזי לפי טענה 1 הקבוצה $U = \text{sp}(v, T(v), T^2(v), \dots, T^{r-1}(v))$ היא T ציקלית.

משפט: יהי V מרחב לינארי מעל F כך ש $\dim V = n$, $T: V \rightarrow V$ נילפוטנטית ובעלת אינדקס הנילפוטנטיות r . ויהי U תת מרחב T ציקלי r מימדי אזי קיים תת מרחב W של V שהוא אינווריאנטי לגבי T כך ש $V = U \oplus W$.

הערה: אם U תת מרחב כלשהו של V אזי תמיד ניתן לבחור בסיס כלשהו $v_1 \dots v_k$ של U ולהשלים אותו עד לבסיס של V : $v_1 \dots v_k, v_{k+1}, \dots, v_n$ ואזי אם נסמן $W = \text{sp}(v_{k+1}, \dots, v_n)$ נקבל כי $V = U \oplus W$, כל הקושי הוא למצוא W שיהיה T אינווריאנטי.

נוכיח קודם כל מספר טענות עזר:

טענת עזר 1: נסמן $V_1 = \text{Im} T$ (ברור ש V_1 אינווריאנטי לגבי T) נגדיר $T_1: V_1 \rightarrow V_1$ על ידי הנוסחה: $T_1 = T|_{V_1}$ אזי T_1 נילפוטנטית בעלת אינדקס הנילפוטנטיות $r-1$.
הוכחה: אם $v_1 \in V_1$ אזי $v_1 = T(v)$ עבור $v \in V$ מסוים. לכן $T_1^{r-1}(v_1) = T^{r-1}(v_1) = T^r(v) = 0$ אבל קיים $v_0 \in V$ כך ש $T^{r-1}(v_0) \neq 0$ (כי אינדקס הנילפוטנטיות הוא r) נסמן $v_1 = T(v_0)$ אזי $v_1 \in V_1$ וגם $T_1^{r-2}(v_1) = T^{r-2}(v_1) = T^{r-1}(v_0) \neq 0$ ולכן אינדקס הנילפוטנטיות של T_1 הוא $r-1$ כנדרש.

טענת עזר 2: בתנאים של הטענה הקודמת, יהי U תת מרחב T ציקלי r מימדי של V . דהיינו $U = \text{sp}(v, T(v), T^2(v), \dots, T^{r-1}(v))$ כאשר $T^{r-1}(v) \neq 0$ אזי תת מרחב $U_1 = \text{sp}(T(v), T^2(v), \dots, T^{r-1}(v))$ הוא תת מרחב T_1 ציקלי $r-1$ מימדי של V_1 יתירה מזאת אם $u \in U$ אזי $T(u) \in U_1$ ואם $u_1 \in U_1$ אזי קיים $u \in U$ כך ש $u_1 = T(u)$.

הוכחה: נסמן $u = T(v) \in V_1$ אזי

$$U_1 = \text{sp}(T_1(v), T_1^2(v), \dots, T_1^{r-1}(v)) = \text{sp}(u, T_1(u), T_1^2(u), \dots, T_1^{r-2}(u))$$

לכן $T_1^{r-2}(u) = T^{r-1}(u) \neq 0$ והוא תת מרחב T ציקלי $r-1$ מימדי של V_1 . יתירה

$$\text{מזאת נניח ש } w \in U \text{ ז"א } w = \sum_{j=0}^{r-1} a_j T^j(v) \text{ אזי } T(w) = \sum_{j=0}^{r-1} a_j T^{j+1}(v) \in U_1$$

בכיוון השני, נניח $u_1 \in U_1$ אזי $u_1 = \sum_{j=1}^{r-1} a_j T^j(v)$ ולכן $u_1 = T\left(\sum_{j=0}^{r-2} a_{j+1} T^j(v)\right)$ כלומר

$$u = \sum_{j=0}^{r-2} a_{j+1} T^j(v) \in U \text{ כאשר } u_1 = T(u) \text{ כנדרש.}$$

טענת עזר 3: בתנאים של הטענה הקודמת אם $u \in U$ ו $T(u) = 0$ אזי $u \in U_1$

הוכחה: אם $u \in U$ אזי $u = \sum_{j=0}^{r-1} a_j T^j(v)$ ואזי $T(u) = \sum_{j=0}^{r-1} a_j T^{j+1}(v) = 0$ כלומר

$$a_0 T(v) + \dots + a_{r-2} T^{r-1}(v) + \underbrace{a_{r-1} T^r(v)}_0 = 0$$

אבל $a_0 T(v) + \dots + a_{r-2} T^{r-1}(v) = 0$ ונקבל כמסקנה כי $u = a_{r-1} T^{r-1}(v) \in U_1$ כנדרש.

הוכחת המשפט: נוכיח את המשפט באינדוקציה לפי r .

בסיס: אם $r=1$ אזי $T^1 = T = 0$, נשלים את U באופן שרירותי ע"י ת"מ W כלשהו כך ש $V = U \oplus W$, אם $v \in W$ אזי $T(v) = 0$ כמובן שייך גם הוא ל W ולכן W הוא אינוריאנטי.

הנחה: נניח שטענת המשפט נכונה עבור כל מרחב V , כל העתקה T נילפוטנטית בעלת אינדקס הנילפוטנטיות $r-1$ וכל תת מרחב T ציקלי $r-1$ מימדי.

צעד: יהי V מ"ו מעל F ו $T: V \rightarrow V$ נילפוטנטית בעלת אינדקס הנילפוטנטיות r , ויהי U ת"מ של V שהוא T ציקלי r מימדי. לפי טענות העזר 1 ו 2 $T_1: V_1 \rightarrow V_1$ כאשר $V_1 = \text{Im} T$ היא בעלת אינדקס הנילפוטנטיות $r-1$ ו U_1 הוא T_1 ציקלי $r-1$ מימדי. לכן לפי הנחת האינדוקציה, קיים תת מרחב W_1 של V_1 שהוא T_1 אינוריאנטי כך ש $V_1 = U_1 \oplus W_1$.

נגדיר $(1) W_0 = \{v \in V : T(v) \in W_1\}$ אם $v \in W_1$ אזי $T(v) \in W_1$ ולכן $v \in W_0$ לכן $W_1 \subseteq W_0$. אם $v \in W_0$ אזי $T(v) \in W_1 \subseteq W_0$. מסקנה: $(2) W_0$ הוא T אינוריאנטי.

נוכיח $(3) V = W_0 + U$:

יהי $v \in V$ אזי $T(v) \in V_1$ ולכן $T(v) = u_1 + w_1$ כאשר $u_1 \in U$; $w_1 \in W_1$ לפי טענת עזר 2 קיים $u \in U$ כך ש $u_1 = T(u)$. נרשום $v = u + (v - u)$ אזי $T(v - u) = T(v) - T(u) = (u_1 + w_1) - u_1 \in W_1$ לכן לפי (1) $v - u \in W_0$ ו $u \in U$ כלומר כל וקטור של V ניתן לרשום כסכום של וקטורי U ו W_0 כנדרש ולכן (3) מתקיים.

נוכיח $(4) U \cap W_1 = \{0\}$:

אם $u \in U \cap W_1$ אזי $u \in U$ וגם $u \in W_1$, לכן לפי טענת עזר 2 $T(u) \in U_1$. גם $T(u) \in W_1$ כי $T(u) = T_1(u)$ ו W_1 הוא T_1 אינוריאנטי לכן $T(u) \in U_1 \cap W_1$ לכן $T(u) = 0$ כי $U_1 \cap W_1 = \{0\}$ לפי טענת עזר 3, לכן $u \in U_1 \cap W_1 = \{0\}$ כלומר $U \cap W_1 = \{0\}$ כנדרש.

אזי $(5) (U \cap W_0) \cap W_1 \subseteq U \cap W_1 = \{0\}$

נגדיר $W_2 = \{v_1 + v_2 : v_1 \in U \cap W_0, v_2 \in W_1\}$ ז"א $W_2 = (U \cap W_0) \oplus W_1$ אבל: $W_2 \subseteq W_0$, $U \cap W_0 \subseteq W_0$, $W_1 \subseteq W_0$ לכן $W_2 \subseteq W_0$ תמיד ניתן לבחור תת מרחב W_3 של W_0 כך ש $W_0 = W_2 \oplus W_3$ לפי (7) ו(6) ניתן לכתוב $W_0 = (U \cap W_0) \oplus W_1 \oplus W_3 = W_2 \oplus W_3$ נסמן $W = W_1 \oplus W_3$ אזי $W_0 = (U \cap W_0) \oplus W$ לפי (8) W זה הוא ה W המבוקש. $W_3 \subseteq W_0$ לפי (7) $W_1 \subseteq W_0$ - מהגדרה של W_0 לכן $W_1 \subseteq W \subseteq W_0$ לפי ההגדרה של W . נבדוק כי מתקיימות כל הדרישות:

1. W הוא T אינווריאנטי - אכן אם $v \in W$ אזי $v \in W_0$, לכן $T(v) \in W_1 \subseteq W$ לפי (8)
2. $W \cap U = (W \cap W_0) \cap U = W \cap (W_0 \cap U) = \{0\}$
3. נוכיח ש $V = W \oplus U$, הוכחנו קודם ש $V = W_0 + U$, לכן אם $v \in V$ אזי $v = u + w_0$ כאשר $u \in U; w_0 \in W_0$ אבל לפי (8) $w_0 = u_1 + w$ כאשר $u_1 \in (U \cap W_0) \subset U; w \in W$ ולכן $v = u_1 + u + w$ כאשר $u + u_1 \in U; w \in W$ לכן $V = U + W$ כנדרש.

צורת Jordan של מטריצה נילפוטנטית:

יהי V מ"ו מעל F , כך ש $\dim V = n$, $T: V \rightarrow V$ נילפוטנטית ובעלת אינדקס הנילפוטנטיות r_1 אזי:

א. ניתן לרשום את V בצורה $V = \bigoplus_{j=1}^m U_j$ כאשר U_j הם תת מרחבים T ציקליים של

V (ולכן גם T אינווריאנטים) $\dim U_j = r_j$ כאשר $r_1 \geq r_2 \geq \dots \geq r_m$

ב. נרשום U_j בצורה הרגילה $U_j = \text{sp}(v_j, T(v_j), T^2(v_j), \dots, T^{r_j-1}(v_j))$ אזי

$\Gamma_j = v_j, T(v_j), T^2(v_j), \dots, T^{r_j-1}(v_j)$ הוא בסיס של U_j נבנה בסיס $\Gamma = \Gamma_1 \Gamma_2 \dots \Gamma_m$

לפי חלק א' זהו בסיס של V אזי $B = [T]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} B_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & B_m \end{pmatrix}$ כאשר

$$B_j = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \vdots & \ddots & 1 & 0 \\ 0 & \vdots & \ddots & \ddots & 1 \\ 0 & 0 & \dots & \dots & 0 \end{pmatrix}$$

מטריצה זו נקראת צורת Jordan של מטריצה נילפוטנטית.

הוכחה: נוכיח באינדוקציה לפי $1 \leq n$. אם $n=1$ אזי $r_1 \leq n$ לכן $r_1=1$ ז"א $\dim U_1=1$ כלומר $U_1=V$.

ג. נניח שהוכחנו את הטענה עבור כל $\dim V = m < n$ ונוכיח עבור V כך ש $\dim V = n$. לפי טענה שהוכחנו קיים תת מרחב U_1 ציקלי r_1 מימדי. לפי המשפט האחרון קיים W ת"מ של V שהוא T אינווריאנטי כך ש $V = U_1 \oplus W$, נגדיר העתקה $T': W \rightarrow W$ כך ש $T' = T|_W$. אזי לכל $w \in W$ $T'^n(w) = 0$ לכן T' נילפוטנטית, אינדקס הנילפוטנטיות שלה הוא מספר $r_2 \leq r_1$. אבל $\dim W < n$, לכן לפי הנחת

האינדוקציה $W = \bigoplus_{j=2}^m U_j$ כאשר U_j הם תת מרחבים T ציקליים $\dim U_j = r_j$
 כאשר $r_2 \geq \dots \geq r_m$ לכן $V = U_1 + \bigoplus_{j=2}^m U_j$ כלומר $V = \bigoplus_{j=1}^m U_j$ כנדרש.

טענה 1: תהי B מטריצה בגודל $l \cdot l$ מן הצורה

$$B = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \vdots & \ddots & 1 & 0 \\ 0 & \vdots & \ddots & \ddots & 1 \\ 0 & 0 & \dots & \dots & 0 \end{pmatrix} = (0, e_1, \dots, e_{l-1})$$

מאפס במטריצה B^k הוא $0 \leq k \leq l \Rightarrow l-k$
 $k > l \Rightarrow 0$

הוכחה: $Be_i = e_{i-1} \mid Be_1 = 0$ $2 \leq i \leq l$; לפי צורת המטריצה. נוכיח ש
 $B^k = (0, 0, \dots, e_1, \dots, e_{l-k})$ באינדוקציה.

בסיס: אם $k=1$ זה נתון.

צעד: אכן, אם זה נכון עבור k אז

$$B^{k+1} = B(B^k) = (B0, B0, \dots, Be_1, \dots, Be_{l-k}) = (0, 0, \dots, e_1, \dots, e_{l-k-1})$$

בדיוק $l-k$ עמודות השונות מאפס. בפרט אם $k=1$ אזי $B^k=0$. (נכון גם מהעובדה שאינדקס הנילפוטנטיות של מטריצה קטן או שווה ממימד המרחב שהוא גודל המטריצה.)

תוצאה 1: בתנאים של טענה 1. אם דרגה של מטריצה $0 < B^k < B^{k+1}$ אזי

$$r(B^{k+1}) = r(B^k) - 1 \text{ ואם } r(B^k) = 0 \text{ אזי } r(B^{k+1}) = r(B^k)$$

$$A = \begin{pmatrix} B_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & B_m \end{pmatrix} \text{ אזי } A^k = \begin{pmatrix} B_1^k & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & B_m^k \end{pmatrix} \text{ לכל } k \geq 1. \text{ כלומר כל}$$

בלוק B_i כאשר $1 \leq i \leq m$ מקיים את התוצאה..

הדרגה של המטריצה A^k שווה לסכום הדרגות של כל מטריצות הבלוקים שמרכיבות אותה, כי אם עמודה מסוימת בבלוק מסוים שווה לאפס אזי גם ב A^k

$$\text{היא שווה לאפס ולכן } r(A^k) = \sum_{j=1}^m r(B_j^k) = \sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ B_j^k \neq 0}} r(B_j^k) \text{ ונקבל כי}$$

$$r(A^{k+1}) = \sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ B_j^k \neq 0}} (r(B_j^k) - 1) = \sum_{\substack{1 \leq j \leq m \\ B_j^k \neq 0}} r(B_j^k) - c(k)$$

A^k השונים מאפס.

$$r(A^k) - r(A^{k+1}) = C_k \text{ מסקנה:}$$

סימון: יהי $j \geq 0, k \geq 1$ נסמן $n(j, k)$ מספר הבלוקים של A^k כך שדרגת הבלוק היא j . אם $j > 1$ מספר זה בדיוק שווה למספר הבלוקים במטריצה A^{k-1} כאלה שדרגתם היא $j+1$. ז"א $n(j, k) = n(j+1, k-1)$. אם $j=0$ אז $n(0, k) = n(0, k-1) + n(1, k-1)$ ולכן נקבל $n(0, k) - n(0, k-1) = n(1, k-1)$ כלומר מספר הבלוקים שהפכו לאפס בשלב המעבר מ $k-1$ ל k הם הבלוקים שדרגתם הייתה 1. בנוסף נקבל

$$(1) n(1, k-1) = n(2, k-2) = n(3, k-3) = \dots = n(k-1, 1)$$

הערה: $n(k-1, 1)$ זה מספר הבלוקים במטריצה A בעלי דרגה $k-1$ אבל בלוקים של

$$B_j = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & \ddots & \ddots & \vdots \\ \vdots & \vdots & \ddots & 1 & 0 \\ 0 & \vdots & \ddots & \ddots & 1 \\ 0 & 0 & \dots & \dots & 0 \end{pmatrix}$$

המטריצה A בעלי דרגה $k-1$ הם מן הצורה כאשר

$$. B_j \in M_k(F)$$

נסמן d_k מספר הבלוקים של A בעלי הצורה $k \times k$ אזי $d_k = n(k-1, 1)$ כמו כן $n(0, k)$ הוא מספר הבלוקים של A^k שדרגתם היא אפס, כלומר שהם שווים לאפס לכן $n(0, k) = \underbrace{m}_{\text{all blocks}} - C_k$ ולפי 1 נקבל $m - C_k - (m - C_{k-1}) = d_k$ כלומר $(2) C_{k-1} - C_k = d_k$

ולפי המסקנה נקבל כנוסחה סופית

$$(3) d_k = C_{k-1} - C_k = (r(A^{k-1}) - r(A^k)) - (r(A^k) - r(A^{k+1}))$$

משפט: תהי A מטריצה נילפוטנטית בצורת Jordan נסמן על ידי d_k מספר הבלוקים של A בעלי הצורה $k \times k$ אזי לכל $k \geq 2 \Rightarrow d_k = r(A^{k-1}) + r(A^{k+1}) - 2r(A^k)$ (נובע מהמסקנה)

תזכורת: $r(T) = \dim \text{Im}(T)$ אם $A = [T]_{\Gamma}$ כאשר Γ בסיס כלשהו אזי $r(A) = r(T)$.

תוצאה 1: תהי $T: V \rightarrow V$ נילפוטנטית, V בעל מימד סופי ותהי A צורת Jordan של העתקה T אזי מספר הבלוקים מן הצורה $k \times k$ $2 \leq k$ ב A הוא

$$r(T^{k-1}) + r(T^{k+1}) - 2r(T^k)$$

תוצאה 2: בתנאים של התוצאה הקודמת, צורת Jordan של T מוגדרת באופן חד ערכי.

צורת Jordan של מטריצה כלשהי A:

תהי $A \in M_n(\mathbb{C})$ ויהיו $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_m \in \mathbb{C}$ הם העי"ע של A השונים זה מזה. אזי אנו אומרים ש A היא בעלת צורת Jordan אם:

$$A = \begin{pmatrix} A_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & A_m \end{pmatrix} \quad \text{א.}$$

כאשר A_j מן הצורה $n_j \cdot n_j$ ו $\sum_{j=1}^m n_j = n$

$$A = \begin{pmatrix} A_{1j} & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & A_{r_j j} \end{pmatrix} \quad \text{ב.}$$

כאשר A_{ij} הן מטריצות ריבועיות שיכולות להיות משני הצורות הבאות בלבד:

1. מטריצה 1×1 ואז $A_{ij} = (\lambda_j)$

$$A_{ij} = \begin{pmatrix} \lambda_j & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda_j & \ddots & \ddots & \vdots \\ & & \ddots & \ddots & \ddots \\ & & & \ddots & 1 & 0 \\ \vdots & & & & \lambda_j & 1 \\ 0 & \dots & & & 0 & \lambda_j \end{pmatrix} \quad \text{2.}$$

זהו בעצם צירוף של שני מטריצות

האחת שבאלכסון שלה מופיע λ_j והשני צורת Jordan של מטריצה נילפוטנטית.

במטריצה כזו יתקיים: $f_A(t) = \det(tI - A) = (t - \lambda_1)^{n_1} (t - \lambda_2)^{n_2} \dots (t - \lambda_m)^{n_m}$

משפט: יהי V מרחב לינארי ממימד n, $T: V \rightarrow V$ לינארית אזי קיים בסיס Γ של V כך ש $A = [T]_\Gamma$ היא בעלת צורת Jordan. יתירה מזאת A מקיימת את הדרישות הבאות:

$$f_T(t) = \prod_{j=1}^m (t - \lambda_j)^{n_j}$$

כאשר A_j היא מן הצורה $n_j \cdot n_j$

יהי r_j מספר הבלוקים הקטנים ב A_j אזי r_j הוא הריבוי הגיאומטרי של λ_j נסמן על ידי A_{ij} את הבלוקים הקטנים של A_j אזי ניתן לכתוב ש A_{ij} הוא מן הצורה $r_{ij} \times r_{ij}$ אזי $l_j = \max_{1 \leq i \leq r_j} r_{ij}$ הוא החזקה של $t - \lambda_j$ בפולינום המינימלי.

טענה: יהי V מרחב לינארי $T: V \rightarrow V$ ו U_i $1 \leq i \leq k$ ת"מ של V אינווריאנטים לגבי

$$T|_{U_i} \text{ רגולריות לכל } 1 \leq i \leq k \text{ אזי } T|_U \text{ גם רגולרית.}$$

יהי $U = \bigotimes_{i=1}^k U_i$ אם $T|_{U_i}$ רגולריות לכל $1 \leq i \leq k$

הוכחה: נוכיח למקרה $k=2$ כלומר כלומר $U = U_1 \oplus U_2$ נניח $u \in U$ כך ש $T(u) = 0$ אזי $u = u_1 + u_2; u_1 \in U_1, u_2 \in U_2$ אזי $T(u_1) + T(u_2) = 0$ אזי $T(u_1) = -T(u_2)$ ולכן $T(u_1) \in U_1 \cap U_2 = \{0\}$ אבל $T|_{U_1}$ רגולרית ולכן $u_1 = 0$ ולכן $T(u_2) = 0$ ולכן $u_2 = 0$ כי גם $T|_{U_2}$ היא רגולרית.

נניח נכונות הטענה עבור k ונוכיח עבור $k+1$.

אכן, $W = \bigoplus_{i=1}^k U_i$ כאשר לפי הנחת האינדוקציה $T|_W$ רגולרית, וברור גם ש W הוא T אינווריאנטי ועבור מקרה של שני ת"מ הוכחנו ולכן T רגולרית על $W \oplus U_{k+1}$ כנדרש.

משפט 1: יהי V מרחב לינארי מעל F ותהי $T: V \rightarrow V$ לינארית כך ש

הם העי"ע של T השונים זה מזה אזי קיימים $f_T(t) = \prod_{j=1}^m (t - \lambda_j)^{n_j}$ כאשר $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_m$

תתי מרחבים $1 \leq j \leq m; U_j$ אינווריאנטים לגבי T כך ש $V = \bigoplus_{j=1}^m U_j$ וגם $T|_{U_j} = \lambda_j I + N_j$ כאשר N_j היא נילפוטנטית.

טענת עזר 1: יהי λ עי"ע של T אזי קיים $1 \leq m_\lambda$ כך ש לכל $m_\lambda \leq j$

$$\ker((T - \lambda I)^j) = \ker((T - \lambda I)^{m_\lambda})$$

הוכחה: לכל $1 \leq j$ נקבל $\ker((T - \lambda I)^{j+1}) \supseteq \ker((T - \lambda I)^j)$ אכן אם

$$v \in \ker((T - \lambda I)^j)$$

$$(T - \lambda I)^{j+1}(v) = (T - \lambda I)(T - \lambda I)^j(v) = (T - \lambda I)(0) = 0 \Rightarrow v \in \ker(T - \lambda I)^{j+1}$$

נסמן $d_j = \dim \ker(T - \lambda I)^j$ ונקבל לכל $1 \leq j$ כי $d_j \leq d_{j+1}$ אבל $d_j \leq n$ לכן קיים m כך ש $d_j = d_m$ עבור כל $m \leq j$. כנדרש.

$$U_\lambda = \ker((T - \lambda I)^{m_\lambda})$$

טענת עזר 2: U_λ הוא T אינווריאנטי.

הוכחה: אם $v \in U_\lambda$ אזי גם $(T - \lambda I)(v) \in U_\lambda$ אכן:

$$(T - \lambda I)^{m_\lambda} (T - \lambda I)(v) = (T - \lambda I)(T - \lambda I)^{m_\lambda} (v) = (T - \lambda I)(0) = 0$$

$$T(v) = (T - \lambda I)(v) + \lambda v \in U_\lambda$$

טענת עזר 3: יהיו $\lambda \neq \mu$ שני עייע של T אזי $T - \lambda I_{U_\mu}$ רגולרית וגם U_μ אינווריאנטית לגבי $T - \lambda I$.

הוכחה: ברור שאם $v \in U_\mu$ אזי $(T - \lambda I)(v) = T(v) - \lambda v \in U_\mu$ כי $T U_\mu$ אינווריאנטית לפי טענת עזר 2.

נניח בשלילה ש $T - \lambda I_{U_\mu}$ איננה רגולרית אזי קיים $0 \neq v \in U_\mu$ כך ש $(T - \lambda I)(v) = 0$ אזי $T(v) = \lambda v$ ולכן $(T - \mu I)(v) = T(v) - \mu v = (\lambda - \mu)v$ ובאינדוקציה לפי m נקבל ש: $(T - \mu I)^m(v) = (\lambda - \mu)^m v$. לכל $1 \leq m$ $U_\mu = \ker((T - \mu I)^m)$ לכן אם $v \in U_\mu$ אז $(T - \mu I)^m(v) = (\lambda - \mu)^m v = 0$ אבל $\lambda - \mu \neq 0; v \neq 0$ ולכן קיבלנו סתירה ז"א $T - \lambda I_{U_\mu}$ רגולרית.

מסקנה: $((T - \lambda I)_{|U_\mu})^m$ רגולרית לכל $1 \leq m$

הוכחת משפט 1:

יהיו $\lambda_1 \lambda_2 \dots \lambda_m$ עייע של T השונים זה מזה ונסמן $U_j = U_{\lambda_j}$. נסמן

$$1 \leq k \leq m; W_k = \sum_{j=1}^k U_j$$

שלב 1: נוכיח ש $W_k = \bigoplus_{j=1}^k U_j$ באינדוקציה לפי k .

בסיס: עבור $k=1$ נקבל בצורה טריוויאלית $W_1 = \bigoplus_{j=1}^1 U_j = U_1$

נניח שטענה (1) נכונה עבור k אזי $W_{k+1} = \sum_{j=1}^{k+1} U_j = W_k + U_{k+1}$ כאשר $W_k = \bigoplus_{j=1}^k U_j$ לפי

הנחת האינדוקציה. נניח כי $v \in W_k \cap U_{k+1}$ אזי $v \in U_{k+1}$ כלומר

$$0 = (T - \lambda_{k+1} I)^m(v) = (T - \lambda_{k+1} I)^m(v) \text{ אבל } (T - \lambda_{k+1} I) \text{ רגולרית על } U_j \text{ כאשר } 1 \leq j \leq k$$

לפי טענה 3. לפי הטענה שהוכחנו לפני המשפט $(T - \lambda_{k+1} I)_{|W_k}$ רגולרית כי $W_k = \bigoplus_{j=1}^k U_j$

לכן $(T - \lambda_{k+1} I)^m$ רגולרית על W_k לכל $1 \leq m$ לכן לפי (2) $v=0$.

מסקנה: $W_k \cap U_{k+1} = 0$ לכן $W_{k+1} = W_k \oplus U_{k+1}$

נוכיח ש $W_m = V$.

$$\text{נשים לב כי } f_T(t) = \prod_{j=1}^m (t - \lambda_j)^{n_j} \text{ נסמן } T_0 = I; T_k = \prod_{j=1}^k (T - \lambda_j I)^{n_j}$$

$1 \leq k \leq m; T_k = (T - \lambda_k I)^{n_k} T_{k-1}$ נניח בדרך השלילה כי קיים $v \in V$ כך ש $v \notin W_m$. נתבונן בסדרה של וקטורים: $v = T_0(v), T_1(v), T_2(v), \dots, T_m(v)$ לפי ההנחה $T_0(v) \notin V$

אבל $T_m(v) = 0$ כי $T_m = f_T(T) = 0$ ולכן $T_m(v) \in W_m$. קיים k מינימלי $1 \leq k \leq m$ כך ש $T_k(v) \in W_m$ אבל $T_{k-1}(v) \notin W_m$.

אם $T_k(v) \in W_m$ אז $T_k(v) = \sum_{i=1}^k u_i$ $1 \leq i \leq k; u_i \in U_i$

$$(2) G_k = \bigoplus_{\substack{j=1 \\ j \neq k}}^m U_j \quad \text{כלומר} \quad W_m = \bigoplus_{\substack{j=1 \\ j \neq k}}^m U_j \oplus U_k = G_k \oplus U_k \quad \text{סימון:}$$

$$g_k \in G_k, u_k \in U_k \quad \text{כאשר} \quad (3) T_k(v) = g_k + u_k \quad \text{לכן}$$

לפי טענת עזר 3 $(T - \lambda_k I)|_{U_{\lambda_j}}$ היא רגולרית כל עוד $j \neq k$. לכן $(T - \lambda_k I)|_{G_k}$ וגם

$(T - \lambda_k I)^{n_k}|_{G_k}$ רגולריות לפי סימון (2) והטענה שהוכחנו לפני ניסוח המשפט. כלומר

$$\text{Im}((T - \lambda_k I)^{n_k}|_{G_k}) = G_k \quad \text{רגולרית ז"א} \quad (T - \lambda_k I)^{n_k} : G_k \rightarrow G_k \quad \text{זאת אומרת קיים}$$

$$q_k \in G_k \quad \text{כך ש} \quad (4) (T - \lambda_k I)^{n_k}(q_k) = g_k \quad \text{לפי (3) ו(1) נקבל}$$

$$(4) \quad (T - \lambda_k I)^{n_k} T_{k-1}(v) = u_k + (T - \lambda_k I)^{n_k}(q_k) \quad \text{נעביר אגף ונקבל}$$

$$(T - \lambda_k I)^{n_k} (T_{k-1}(v) - q_k) = u_k \quad \text{נפעיל את } (T - \lambda_k I)^{m_{\lambda k}} \text{ על שני האגפים ונקבל:}$$

$$(T - \lambda_k I)^{n_k + m_{\lambda k}} (T_{k-1}(v) - q_k) = (T - \lambda_k I)^{m_{\lambda k}} (u_k) = 0 \quad \text{לכן}$$

$$\ker(T - \lambda_k I)^{n_k + m_{\lambda k}} = U_k \quad \text{אבל לפי טענת עזר 1} \quad (T_{k-1}(v) - q_k) \in \ker(T - \lambda_k I)^{n_k + m_{\lambda k}}$$

$$(T_{k-1}(v) - q_k) \in U_k \subseteq W_m \quad \text{אבל} \quad q_k \in G_k \subseteq W_m \quad \text{כאשר} \quad G_k \subseteq W_m \quad \text{ולכן}$$

$$T_{k-1}(v) = q_k + (T_{k-1}(v) - q_k) \in W_m \quad \text{כלומר ההנחה שקיים } v \text{ שאיננו שייך ל}$$

$$W_m \text{ מביאה לסתירה ולכן } V = W_m \text{ כנדרש. כלומר } V = \bigoplus_{j=1}^m U_j \text{ כאשר כל } U_j \text{ הוא } T$$

איננו ריאנטי, יתירה מזאת $U_j = \ker((T - \lambda_j I)^{m_{\lambda j}})$ ז"א $T - \lambda_j I|_{U_j}$ נילפוטנטית.

$$T - \lambda_j I|_{U_j} = N_j \quad \text{ז"א} \quad T_{U_j} = \lambda_j I + N_j$$

טענה: תהי $N : W \rightarrow W$ נילפוטנטית כאשר W מרחב לינארי מעל F , יהי $\lambda \in F$ אזי ניתן למצוא ת"מ לינאריים W_j $1 \leq j \leq k$ N ציקליים ובסיסים Γ_j $1 \leq j \leq k$ בתת

$$[N + \lambda I]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} B_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & B_k \end{pmatrix} \quad \text{מרחבים הני"ל ונבנה בסיס} \quad \Gamma = \Gamma_1 \dots \Gamma_k \quad \text{אזי:}$$

$$B_j = \begin{pmatrix} \lambda & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda & \ddots & & \vdots \\ \vdots & & \ddots & \ddots & 0 \\ & & & \ddots & 1 \\ 0 & \dots & 0 & \lambda & \end{pmatrix} \quad \text{כאשר} \quad B_j = [N + \lambda I]_{\Gamma_j}$$

הוכחה: לפי המשפט על צורת Jordan של מטריצה נילפוטנטית קיימים ת"מ W_j N

$$[N]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} A_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & A_k \end{pmatrix} \quad \text{ציקליים ובסיסים} \quad \Gamma_j \quad 1 \leq j \leq k \quad \text{כך ש}$$

$$[N + \lambda I]_{\Gamma_j} = [N|_{W_j}]_{\Gamma_j} + [\lambda I|_{W_j}]_{\Gamma_j} \quad \text{ולכן} \quad A_j = [N]_{\Gamma_j} \quad \text{ו}$$

$$\begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 0 & 1 & & \vdots \\ \vdots & & & \ddots & 0 \\ & & & \ddots & 1 \\ 0 & \dots & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}$$

תוצאה: תהי $T: V \rightarrow V$ לינארית שרירותית ויהיו $\lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_m$ כל העייע של T השונים

זה מזהו $f_T(t) = \prod_{j=1}^m (t - \lambda_j)^{n_j}$ אזי קיימים תתי מרחבים T אינווריאנטים של $U_j \subset V$

כך ש $T|_{U_j} = N_j + \lambda_j I$ ו $V = \bigoplus_{j=1}^m U_j$. יתירה מזאת כל ת"מ U_j מתפרק בעצמו לתת

מרחבים T אינווריאנטים, כלומר $U_j = \bigoplus_{i=1}^{r_j} U_{ij}$ וניתן לבחור בסיסים Γ_{ij} בכל תת

מרחב U_{ij} כך ש $[T]_{\Gamma} = \begin{pmatrix} B_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & B_m \end{pmatrix}$ כך ש $\Gamma = \Gamma_1 \dots \Gamma_k$ כאשר כל B_j $1 \leq j \leq m$ הוא

$$B_j = [T|_{U_j}]_{\Gamma_j} = \begin{pmatrix} B_{1j} & 0 & \dots & 0 \\ 0 & B_{2j} & \ddots & \vdots \\ \vdots & \ddots & \ddots & 0 \\ 0 & \dots & 0 & B_{r_j j} \end{pmatrix}$$

כאשר $\Gamma_j = \Gamma_{1j} \dots \Gamma_{r_j j}$ וכל מטריצה

$$B_{ij} = [T|_{U_{ij}}]_{\Gamma_{ij}} = \begin{pmatrix} \lambda_j & 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda_j & \ddots & & \vdots \\ \vdots & & \ddots & \ddots & 0 \\ & & & \ddots & 1 \\ 0 & \dots & 0 & \lambda_j & \end{pmatrix}$$

תוצאה: תהי J צורת Jordan של העתקה T אזי $f_T(t) = \prod_{j=1}^m (t - \lambda_j)^{n_j}$ כאשר n_j הוא

$$J = \begin{pmatrix} B_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & B_m \end{pmatrix}$$

מספר השורות (או העמודות) בחלק B_j המופיע בפיתוח

$$J = \begin{pmatrix} B_1 & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & B_m \end{pmatrix}$$

הערה: אם g פולינום מעל שדה F ו J אז

$$g(J) = \begin{pmatrix} g(B_1) & \dots & 0 \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & \dots & g(B_m) \end{pmatrix}$$

וזו $g(J) = 0$ אם $g(B_j) = 0$ לכל $1 \leq j \leq m$

מתקיים רק אם g מתחלק בכל הפולינומים המינימליים של B_j אבל $B_j = N_j + \lambda_j I$

כאשר N_j נילפוטנטית ולכן $m_{B_j}(t) = (t - \lambda_j)^{l_j}$ הפולינום המינימלי של B_j .

$$B_j = \begin{pmatrix} B_{1j} & 0 & \dots & 0 \\ 0 & B_{2j} & \ddots & \vdots \\ \vdots & \ddots & \ddots & 0 \\ 0 & \dots & 0 & B_{r_j j} \end{pmatrix}$$

ולכן $l_j = \max_{1 \leq i \leq r_j} r_{ij}$ ו $m_{B_j}(t) = (t - \lambda_j)^{r_{ij} \rightarrow \dim B_{ij}}$